

**Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы**

**Заң институты
Қылмыстарды ашу және тергеп-тексеруді криминалистикалық
қамтамасыз ету кафедрасы**

**Бекітемін
Академия бастығының
оқу ісі жөніндегі орынбасары
з.ғ.д., профессор
полиция полковнигі**

З.С.Тоқыбаев

«_____» _____ 2016 ж.

5B030300 - «Құқық қорғау қызметі» мамандығына арналған

DDI 3315 «Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу»
пәні бойынша жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)

Оқыту нысаны: күндізгі
Курс: 3
Семестр: 6
Кредиттер саны - 2
Дәрістер - 5
Тәжірибелік сабақтар – 25 сағат
КООЖ- 15
КӨЖ - 45
Емтихан

Қарағанды 2016

5B030300 «құқық қорғау қызметі» мамандығы бойынша «Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» пәнінің жұмыстық оқу бағдарламасы (SYLLABUS)

Дайындағандар:

А. Г. Еленюк, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының профессоры, заң ғылымдарының кандидаты;

А. Ж. Жүнісова, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының аға оқытушысы.

Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасында талқыланды.

2016 ж. « _____ » _____ № Хаттама

Кафедра бастығы

А.Б. Жакулин

Академияның Оқу-әдістемелік кеңесінің мәжілісінде бекітілді.

2016 ж. « ___ » _____ № ___ хаттама

©Қазақстан Республикасы ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2016 ж.

3.1 Негізгі ақпарат:

1. Мамандықтың шифрі мен атауы	5B030300 «құқық қорғау қызметі»
2. Курс, семестр	3-курс, 6-семестр
3. Пән циклы	Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу
4. Кредит саны	2
5. Сабақ өткізу орны	Дәріс, оқу-әдістемелік кабинеттері: 319, 320, 322.
6. Дәріскер	А.Г.Еленюк - кафедра профессоры, з.ғ.к., Р.С. Булатов - кафедра аға оқытушысы. «Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету» кафедрасы ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының 1-оқу ғимаратының 3-қабатында орналасқан, № 323-кабинет, телефондары: 331; 377; 30-33-88
7. Сабақты жүргізетін оқытушы	А.Г. Еленюк - кафедра профессоры, з.ғ.к., Р.С. Булатов - кафедраның аға оқытушысы, С.С. Шарипов – кафедра оқытушысы. Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасы ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының 1-оқу ғимаратының 3-қабатында орналасқан, № 323-кабинет, телефондары: 331; 377; 30-33-88

3.2 Пререквизиттер:

Білім алушылардың базалық заңдық пәндерді оқу барысында алған жалпықұқықтық және теориялық білімдерінің болуы қажет.

3.3. Постреквизиттер:

Пән бойынша алынған білімнен кейін «Жекелеген қылмыс түрлерін тергеп-тексерудің жеке криминалистикалық әдістемесі»;

«Қазақстан Республикасында қылмысқа қарсы күрестің қылмыстық-құқықтық мәселелері»;

«Қылмыстылыққа қарсы күрестің криминологиялық мәселелері»;

«Қылмыстылыққа қарсы күрестегі жедел іздестіру қызметінің негіздері» пәндерін оқып білуі қажет.

3.4. Пәннің қысқаша сипаттамасы:

Пәнді оқытудың мақсаты – білім алушылардың папилляр өрнектер іздері, сондай-ақ папилляр өрнексіз терінің бетінде қалған іздер бойынша алғашқы алынған ақпараттарды өз бетінше табу, бекіту (фиксациялау) және алу бойынша білім, шеберлік, дағдыларын дарыту. Бұл мақсатқа іздерді зерттеудің қарапайым, сондай-ақ аса күрделі папилляр өрнек үзінділерін зерттеу

әдістемесін меңгеру де кіреді. Оқиға болған жерде папилляр өрнек іздерімен қатар адам денесінің киім жаппаған өзге де тері бөліктерінің іздерінің табылуына қарай, папилляр іздерді зерттеудің негізгі сипаты мен әдістемесіне ұқсас келетін бұл іздерді зерттеуді дактилоскопия тарауына енгізгенді жөн деп білеміз.

Дактилоскопияның маңызды бөлігіне дактилоскопиялық есептер кіреді. Олар бұл пәнде оқытуды аяқтау кезеңіне енгізілген. Пәнді оқыту барысында зерттелетін іздер мен салыстыру үшін қажетті үлгілерді қайта пайдалануда дәстүрлі фотографиялау үдерісін қолданбай-ақ, компьютерлік технологияларды меңгерудегі тәжірибелік дағдыларды дарытуға айрықша көңіл бөлінеді.

Пәнді жетік меңгеру іргелі теориялық негіздерді оқудан алған білімді іс жүзінде қолдана алу мен нақты объектілерді зерттеу дағдыларын қалыптастырудан көрінеді.

Оқыту үдерісінде материалды бекіту ісі барынша қарапайым дактилоскопиялық объектілерді зерттеу әдістемесінен (дактилокартадағы қол саусақтарының іздері, түрлі папилляр өрнектердің іздерін толықтай, сапалы беру), күрделі де көлемді ақпараттар бар дактилоскопиялық объектілерді (папилляр өрнектер үзінділердің іздері, әр түрлі іздердің көптігі, іздерді қалыптау, сапасыз іздердің көрінісі, т.б.) меңгеруден басталады.

Пәннің мазмұнында заманауи криминалистикалық технологиялардың, соттық сараптама, оқытудың дидактикасы мен әдістемесінің жетістіктері, сондай-ақ қылмыстарды ашу мен тергеу бойынша ішкі істер органдарының жедел қызмет және тергеу бөлімдерінің озық үлгілері көрініс тапқан.

Пәнді оқытудың ерекшелігі білім алушылардың түрлі-түрлі папилляр өрнек іздерімен жұмыс істеу білудің шеберлігі мен дағдыларын меңгерулеріне басты күш салынумен өлшенеді. Мұнда олар техникалық тәсілдер мен құралдарды пайдаланады, іздерді зерттеуде сарапшылардың әдістемесін меңгереді, сондай-ақ әртүрлі ізқабылдағыш беттерінде іздерді бөлектеу барысында әрі папилляр өрнектердің мейлінше сапалы бейнелерін алудың оңтайлы әдістемесін таңдауды меңгеретіндіктен, уақыт тәжірибелік сабақтарға көп бөлінеді, онда көлемді ақпараттарды жылдам әрі жеңіл игеруге септігін тигізетін көптеген дидактикалық материалдарды қолданылады.

Пәнді оқытудағы міндеттер:

Білім алушының бойында кәсіби криминалистикалық-техникалық ой кешу үрдістерін, басқаша айтқанда, кешенді зерттеу ақпараттары негізінде сол оқиғаның криминалистикалық сипаттамасын бере алу шеберлігін қалыптастыру, іздерді зерттеуде өзге де дәлелдемелік ақпараттар көздерінің жүйесін анықтау, тергеу ситуациясына (жағдайына) талдау жасау, оны бағалай алу, болжам айту, тергеудің оңтайлы әдістемесін таңдау бойынша тактикалық шешім қабылдау дағдыларын дарыту.

Оқиға, қылмыскер бейнесі, қылмыстық әрекетінің ниеті, қылмыс жасауға түрткі болатын қылмыстық қолсұғушылық жағдаяттары туралы табу, анықтау, бекіту, алу үшін дәлелдемелік ақпараттарды пайдаланудағы техникалық-криминалистикалық әдістер мен құралдарды қолдану мүмкіндігін тікелей іс жүзінде меңгеру.

Кримналистикалық білімін өз бетінше толықтыра алу мүмкіндігін игерту. Өзін-өзі оқыту әдістемесінің негіздерін, дәлірек айтқанда кримналистік әдібиеттермен жұмыс істей алу, жаңа кримналикалық құралдар, ұйымдастырушылық және есептеу техникасын, меңгерген шеберлігін бекіту мен дамыту, іс жүзінде қылмысты тергеудің талдау және жинақтау әдістемесінің негіздерін, әр түрлі жағдайларда тергеуді ұйымдастыру мен басқару тәсілдерін меңгерту.

Тәрбиелік міндеттер:

Қарастырылып отырған қылмыстарды тергеу барысында заңдылық қағидатын, әлеуметтік әділеттілікті және адамгершіліктің мән-маңызын терең түсіну.

Қылмыстардың жолын кесу, ашу және тергеу тәжірибесі үшін кримналикалық білімдердің, әдістері мен құралдарының орнын ұғыну.

Әрбір білім алушы біліктілігін арттыру мен өз бетінде білім алу жолымен кәсіби деңгейін тұрақты түрде арттырудың қажеттігін ұғындыру.

Оқытудың нәтижелері:

Білім алу және ұғыну:

Білім алушылар «Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» пәнін оқығанда қылмысты ашу мен тергеу барысында дәлелдемелік ақпараттарды жинаудың тәсілдерін, әдістерін және техникалық құралдарды білулері керек.

Техникалық-кримналистік қамтамасыз ету, кримналика мен тергеу әрекеттерін жүргізудің тәртібі, тактикалық және ұйымдастырушылық ерекшеліктеріне қатысты қылмыстық процестің бөлігін, нақты заңдардың мазмұнын, заңдық процедураларды жүзеге асыру, т.б. бойынша қосымша монографиялық еңбектерді оқу.

Білім мен түсіну қабылеттерін іс жүзінде пайдалана алу:

Оқу кезінде алған теориялық бідімдерін кәсіби қызметінде қолдана алуға бейімділік. Негізгі техникалық-кримналикалық құралдарды дұрыс таңдау және қолдана алу.

Өз пікірін айта білу, құнды ойларды бағалау және қорытынды шығару қабылеттерін шыңдау.

Кримналиканың әр түрлі мәселелеріне қатысты ғалымдардың ой-пікірлерін талдай алу және соның негізінде өзінің пікірін дәйектей алуды қалыптау.

Коммуникативтік шеберлік:

Кримналиканың ақпараттарын, идеяларын, проблемаларын және оларды шешуде, аудиторияны есепке ала отырып, әр түрлі хабарламалар нысандарында айтып, көрсету шеберлігі.

Оқу қабілеті:

Әрбір білім алушының өз біліктілігін арттыру және өз бетінше білім алу арқылы өзінің кәсіби деңгейін арттыруын түсіну. Өз беінше кәсібилігін жетілдіру даңдыларын меңгеру.

3.5. Пән бойынша тапсырмаларды орындау және тапсыру кестесі:

№	Жұмыс түрлері	Мазмұны және мақсаты	Ұсынылған әдебиеттер тізіміне сілтеме	Орындау мерзімі	Бақылау түрі	Есеп беру нысаны	Тапсыру мерзімі
	2	3	4	5	6	7	8
	Тәжірибелік сабақта ауызша жауап беру және баяндама жасау	Тәжірибелік сабақта сабақтарының жоспарына сәйкес	Тәжірибелік сабақта на дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Күнділікті тексеру, семинар сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары 100 % дейін бағаланады	Ағымдық бақылау (семинар сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары бағаланады)	Тәжірибелік сабақта пен БАОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына сәйкес
	БАОӨЖ сабағында ауызша жауап беру және баяндама жасау	БАОӨЖ сабақтарының жоспарына сәйкес	БАОӨЖ сабақтары на дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Күнділікті тексеру, семинар ж/е БАОӨЖ сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары 100 % дейін бағаланады	Ағымдық бақылау (семинар және БАОӨЖ сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары бағаланады)	Семинар сабақтары мен БАОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына сәйкес
	Межелік бақылауға дайындық	сабақтарының жоспарына сәйкес	сабақтарға дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Тестілеу немесе Коллоквиум (100% дейін)	Межелік бақылау	семестрдің 7 және 14 аптасы
	Реферат, эссе жазу, слайд-проект дайындау	БАОӨЖ сабақтарының жоспарына сәйкес	БАОӨЖ сабақтары на дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Тестілеу немесе Реферат қорғау (100% дейін)	Үй жұмысы/ БАОӨЖ тексеру	Семинар сабақтары мен БАОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына

	Емтиханға дайындық	Білім алушылардың пән бойынша қортынды білімдерін тексеру	Негізгі және қосымша әдебиеттердің тізімімен сәйкестігі	Барлық оқу процесі аралығындағы дайындық	Қорытынды бақылау	Қорытынды	а сәйкес Курс аяқталғаннан кейін емтихан кестесімен сәйкестігі
--	--------------------	---	---	--	-------------------	-----------	---

3.6. Курс саясаты

Сабаққа кешігіп келмеу және сабақты босатпау; босатылған сабақтарға өтем жасауға рұқсат алу шарттарын орындау; аралық аттестациядан дер кезінде өту, өзіндік жұмыстарды кеш ұсынбау; білім алушылардың аудиториядағы өз тәртібін қадағалау сабаққа белсенді қатысу; тапсырмаларды уақтылы орындау; шығармашылық тұрғыда іздену.

Емтихандық баға аралық, ағымдық бақылаулар үлгерімдік көрсеткіш жиынтығынан тұрады және барлығы 100%-ды құрайды.

Аралық, ағымдық бақылау нәтижелері жинақталу қағидаты бойынша ведомосқа қойылады және емтиханға жіберудің негізі болып табылады 7. Быть терпимыми, открытыми, откровенными и доброжелательными к сокурсникам и преподавателям.

3.7. Ұсынылатын әдебиеттер тізімі

Р/№	Оқу-әдістемелік әдебиеттердің аталуы	Жылы, басылым орны
Нормативтік құқықтық актілер		
1	Конституция Республики Казахстан.	Алматы: Казахстан, 2011.
2	Қазақстан Республикасының қылмыстық-процестік кодексі	Қазіргі уақытта қолданыстағы
3	Закон РК «О судебно-экспертной деятельности в РК»	21 января 2010 г.
4	ЗРК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан».	23 апреля 2014 год.
5	Проект ЗРК «О дактилоскопической и геномной регистрации».	
6	«Қазақстан-2050» Стратегиясы.	Қазақстан халқына жолдау. 14 желтоқсан 2012 жыл.
7	ҚР ІІМ № 75 «Ішкі істер органдарында жедел-криминалистикалық қызметті жүргізу Ережелерін бекіту туралы» бұйрығы	21 шілде 2014 жыл.
2. Негізгі әдебиеттер		
8	Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г. и др. Криминалистика.	Норма - 2007, 944 с.
9	Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза: Курс	М.: Норма, 2006.

	общей теории.	
10	Аверьянова, Т.В. Криминалистика: учеб. для вузов / Т.В. Аверьянова [и др.]; под ред. Р.С. Белкина.	М.: Норма-Инфра-М, 2002. – 990 с.
11	Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Б. М. Нургалиев.	Караганда: Болашак-Баспа, 2009. – 813 с.
12	Хомяков, Э.Г. О возможности обнаружения латентных следов рук на трупах людей: учеб. пособие / Э.Г. Хомяков.	Вестник криминалистики (РФ). 2005. №1. – 35 с.
13	Колкутин, В.В. Судебные экспертизы: науч.-практ. пособие / В.В. Колкутин [и др.].	М.: Юрлитинформ, 2006. – 288 с.
14	Поврезнюк Г.И., «История становления оперативно-криминалистической службы в Республики Казахстан»	Алматы, 2009 г.
15	Зубаха, В.С. Современное состояние и проблемы автоматизации дактилоскопических учетов: учеб. пособие / В.С. Зубаха.	Томь, 2004. – 22 с.
16	Самищенко, С.С. Современная дактилоскопия: основы и тенденция развития: учеб. пособие / С.С. Самищенко.	Норма-Инфра-М, 2004. – 455 с.
17	Сидорик, П.Н. Дактилоскопия и ее практическое использование в раскрытии и расследовании преступлений: учеб.-метод. пособие / П.Н. Сидорик.	Минск: Высшая школа, 1989. – 245 с.
18	Анищенко И.А. «Дактилоскопия и дактилоскопическая экспертиза»	Минск Академия МВД 2014. – 119с.
19	Филькова, О.Н. Справочник эксперта-криминалиста: учеб. пособие / О.Н. Филькова.	М.: Юриспруденция, 2001. – 464 с.
20	Григорович В.Л. Общая теория криминалистики и криминалистическая техника.	Минск., 2014. - 304 с.
21	Крылов, И.Ф. Криминалистическое учение о следах: учеб.-метод. пособие / И.Ф. Крылов.	Ленинград: Красная звезда, 1976. – 197 с.
22	Корнаузов В.Е. Дактилоскопическая экспертиза: Современное состояние и перспективы развития учеб.. пособие .	Красноярск 1990 – 416 с.
23	Кисин, М.В. Дактилоскопирование рук трупов при повреждении и разрушении эпидермиса пальцев: учеб. пособие / М.В. Кисин.	М.: Высшая школа, 1961. – 76 с.
24	Шакенов А.О., Шарипов С.Р., Еленюк А.Г., Жунусова А.Ж. Справочник следователя.	Караганда, 2015. — 379 с.
25	Аханов, В.С. Руководство по криминалистической технике: учеб. пособие / В.С. Аханов.	М.: Высшая школа, 1975. – 231 с.
26	Кантор, И.В. Криминалистическое исследование следов кожного покрова: учеб.-метод. пособие / И.В. Кантор.	Волгоград, 2003. – 156 с.

27	Комаринец, Б.М. Краткое пособие по дактилоскопии: учеб.-метод. пособие / Б.М. Комаринец.	Киев, 1969. – 236 с.
28	Моисеева, Т.Ф. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека: учеб. пособие / Т.Ф. Моисеева.	М, 2000. – 222 с.
29	Клименко, А.А. Применение теории временных связей в деятельности специалиста – криминалиста на примере установления относительной давности образования потожировых следов рук: методическое пособие для судебных экспертов / А.А. Клименко. –.	Калининград:, 2004. – 22 с
30	Корниенко, Н.А. Следы человека в криминалистике: учеб.-метод. пособие / Н.А. Корниенко.	Питер, 2001. – 352 с.
31	Пуртов, А.И. Определение - какой рукой, каким пальцем оставлены следы на месте происшествия: учеб. пособие / А.И. Пуртов.	М.: Высшая школа, 1951. – 134 с.
3. Қосымша әдебиеттер		
32	Федосюткин, В.А. Использование консервантов в подготовке измененных кистей трупа для дактилоскопирования: методическое пособие для судебных экспертов / В.А. Федосюткин.	М.: ЮЛ, 1992. – 270 с.
33	Эджубов, Л.Г. Статистическая дактилоскопия: методологическое пособие / Л.Г. Эджубов.	М.: ЮЛ, 1999. – 183 с.
34	Полещук, О.В. Анализ использования АДИС «Папилон» при расследовании преступлений / О.В. Полещук // Дальневосточные криминалистические чтения. Вып. 9: Сб. науч. тр/ Отв. Ред. В.В. Яровенко.	Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2004.
35	Биленчук, П.Д. Фиксация результатов осмотра места происшествия: учеб. пособие / П.Д. Биленчук.	Киев: АСТ, 1981. – 124 с.
36	Порубов Н.И., Грамович Г.И., Порубов А.Н. Криминалистика.	Высшая школа (Минск) - 2007, 575 с.
37	Клименко, А.А. Применение теории временных связей в деятельности специалиста – криминалиста на примере установления относительной давности образования потожировых следов рук: методическое пособие для судебных экспертов / А.А. Клименко.	Калининград: , 2004. – 22 с.
38	Корниенко, Н.А. Следы человека в криминалистике: учеб.-метод. пособие / Н.А. Корниенко.	СПб.: Питер, 2001. – 352 с.
39	Крылов, И.Ф. Криминалистическое учение о следах: учеб.-метод. пособие / И.Ф.	Ленинград:, 1976. – 197 с.

	Крылов.	
40	Грамович, Г.И. Криминалистическая техника (научные, правовые, методологические, организационные основы): моногр. / Г.И. Грамович.	Минск: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2004. – 215 с.
41	Крылов, И.Ф. Криминалистическое учение о следах: учеб.-метод. пособие / И.Ф. Крылов.	Ленинград, 1976. – 197 с.
42	Торвальд Ю. «Век криминалистики».	М., 1984г.
4. Ғаламтор көзі		
43	http://adilet.zan.kz/rus - Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі	
44	http://web.kzi.kz/index.php/ru/ob-akademii Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов - КА МВД РК им.Баримбека Бейсенова	
45	www.mvd.kz – Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі	
46	http://prokuror.kz – Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы	
47	http://pravstat.prokuror.kz/ - Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасының жанындағы құқықтық статистика комитеті	
48	www.zakon.kz – Қазақстан Республикасының заңы	
49	http://stat.kz –Қазақстан Республикасының статистика бойынша Агенттігі	
50	http://prg.kz/ - «Параграф» ақпараттық жүйесі	

3.8. Тақырыптық жоспар

Р/ №	Тақырыптар реті	Тақырыптар аталымы	Барлығы)	Аудиториялық сабақтар			БАӨЖ	АБӨЖ
				дерістер	Семинар	Тәжірибелік		
	1	Дактилоскопия: тарихы мен негізгі даму кезеңдері. Дактилоскопияның негізгі ұғымдары және оларды құқық қорғау органдары қызметінде қолдану.		1			1	4
	2	Адамның дене терісіндегі папилляр өрекертер: жіктелуі, олардың құрылымдарының жалпы және жекелік белгілері.		1		5	2	8
	3	Адам қолының іздері: пайда болу механизмі, табу, анықтау, бекіту және алудың ережелері мен әдістері..		1		6	3	8
	4	Тірі адамдар мен мәйіттерді (өліктерді) дактилоскопиялау				4	2	6
	5	Адам қолының іздерін бастапқы зерттеу				4	3	7
	6	Дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесі		1		2	2	6

7	Поро және эджеоскопиялық зерттеу: мәні мен оларды жүргізудің әдістемелік ерекшеліктері		1		4	2	6
БАРЛЫҒЫ		2 кр	5		25	15	45

3.9. Сабақ жоспарлары

Дәріс сабақтары

1-тақырып. Дактилоскопия: тарихы мен негізгі даму кезеңдері. Дактилоскопияның негізгі ұғымдары және оларды құқық қорғау органдары қызметінде қолдану

Дәріс -1 сағат

Жоспар:

1. Дактилоскопияның даму тарихы.
2. Дактилоскопияның ұғымдары мен міндеттері.
3. Қол алақанының сыртқы беттерісінің құрылымы.

Дәріс тезистері

Криминалистикалық сәйкестендірудің негізін салушы – Альфонсо Бертильон, ол – полиция картотекаларының хатшысы болды, оның әкесі дәрігер-статист әрі Париждың Антропологиялық қоғамның вице-президенті еді. Оның сәйкестендіруі неге негізделетін? Ол антропология мен статистиканың ғылыми мәліметтерін орнымен пайдаланды, оған жүгінсек, бір адамның денесі екінші адамның денесімен толықтай сәйкес келмейді. Ол қылмыскердің денесін (9 өлшем жасады: бойының биіктігі, қолының ұзындығы, кеудесінің кеңдігі, кеудесінің ұзындығы, басының ені, сол аяғы табанының ұзындығы, сол қолының ортанғы саусағы, сол құлағы) өлшеп, корточкаларға түсіріп, осылайша тіркелгендерді алдына ла тануға мүмкіндік алып отырды. Мұның өзі қиын да күрделі іс болса да, сол кездегі прогрессивтілік сипаты бар еді. Еуропа бойынша бертильонажа «шеруі» - кеңінен етек алуы 1881-жылға барып тіреледі. Бұрынғы бар сәйкестендіру тәсілі сөзбен суреттеу мен қылмыскерлерді көзбен тану арқылы ғана болатын. Ол үшін қылмыскерлердің шеруі ұйымдастырылып, соған қатысқан полиция қызметкерлері оларды естеріне сақтайтын. Содан кейін полиция көмегіне фоторграфия келді. Қылмыскерлерді фотографиялаудың негізгі ережелерін осы раз Бертильон жасаған еді. Бертильонажбен қатар өмірге дактилоскопияда да жолдама алады. Вильям Хершель – Индиядағы (Үндідегі) колониальдық инспекция қызметкері саусақ іздерінің көмегі арқылы сәйкестендіру мүмкіндіктерін зерттеп, ол ғұмыр бойына өзгермейтінін дәлелдеді.

Френсис Гальтон – антропометрия саласындағы ағылышын мамандарының арасындағы бірегей маман, Лонданда алғашқылардың бірі боп, бертильонаж алдында дактилоскопияның артықтығына (озықтығына) мамандардың назарын салды.

Эдвард Генри – Бенгалия полициясының бас инспекторы саусақ іздерін тіркеудің оңтайлы жүйесін қалыптастырды. Бұл жүйе онсаусақты жүйенің негізі болып табылады (қазіргі күні ҚР ІІМ ЦАДАЖ «Папилон» дактилокарт

есебін жүргізеді). 1901 жылы ол Лондон полициясының Президенті болғаннан кейін бертильонажды дактилоскопияға ауыстырды. Одан бұрын саусақ іздерін тіркейтін жұмысты жүйелеуге қабілетті жүйені ойлап тапқан аргентиндік полицей Жуан Вучетичті де еске түсірген жөн. Ол жасаған жүйе Оңтүстік Америка полициясына пайдалауға берілді.

1994 жыл - Бертильонның қайтыс болған жыл, бертильонаждың да соңғы жылы болып, дактилоскопияның белең алуымен тынып бітті. Ресейде 1923-жылы Гальтона-Генри жүйесі сәл өзгеріске түсіп, революцияға дейінгі Ресейде толықтырылып, КСРО-да қолданысқа енді.

Адамның тері бүртігі екі негізгі қабаттан тұрады: сыртқы (эпидермис) және терінің өзінен (дерма). Терінің немесе дерманың екі қабаты бар: торлы (сетчатый) және емізік түрдес (сосочковый). Соңғысының түрі биік белеңді (возвышений) еске салады, белеңнің биіктігі дене терісінің әр жерінде әртүрлі болып келеді. дененің бір жерінде тері бүртігінде көрінбесе (тері жылтыр болса), ал басқа тұстарда тарақтың тістері секілді белең сызықтарын (папилляр сызықтар) құрайды, олардың аралары 0,4 до 1,2 мм болып келеді. Мұндай сызықтармен адамның алақаны мен табаны көмкеріліп, оларда папилляр өрнектер құрайды.

Ұсынылатын әдебиеттер: 1, 8, 14, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 42, 43, 49 (3.7 бөлім)

2-тақырып. Адамның дене терісіндегі папилляр өрнектер: жіктелуі, олардың құрылымдарының жалпы (ортақ) және жекелік белгілері.

Дәріс -1 сағат

Жоспар:

1. Папилляр өрнек типтері.
2. Папилляр өрнек түрлері
3. Папилляр өрнектердің жалпы (ортақ) белгілері.
4. Папилляр өрнектердің жекелік белгілері.

Дәріс тезистері

Папилляр өрнектерді сипаттайтын ортақ белгілер:

1. Папилляр өрнектің типі мен түрі.
2. Папилляр сызықтар легінің бағыттары және олардың тіп-тігі.
3. Папилляр сызықтардың жеке папилляр өрнектегі саны.
4. Өрнектің бөліктері мен элементтерінің (бөлшектерінің) өзара жайғасулары.

5. Өрнектің үлкендігі.

«Доғал», «тұзақты» және «өрнекті» бедер түрлері.

Бедер түрлері: а) доғалы: жай (5%) – пирамидалы – шатырлы – шыршы тәріздес – ортасының құрылымы белгісіз. Б) тұзақты (65%): (папилляр сызықтары бір шетінен басталып, екіншісіне жетпей тік бұрылады да паралельді тұзақтар құрады) – жайы – бүгілген тұзақ – «ракетка-тұзақтар» - жартылай тұзақтар – паралельді тұзақтар – қарама-қарсы тұзақтар. Егер доғалы өрнекте екі лек өрнек құраса, тұзақ түріндегіде олар үшеу болып келеді.

Папилляр сызықтардың үш легінің тоғысатын нүктесін дельта дейді. В) бұйралы (30%): (париллярлық сызықтар өрнек ішінде доғал, шеңбер, ирек (спираль), т.б. түрлерін құрайды); жай: (шеңбер, доғал құрайды), ирек тұзақтар – домалақ (клубки) – ұлу түрінде – өзге де толық емес бұйралы өрнектер құрайды.

Өрнектердің типтері мен түрлері мен жоғарыда көрсетілгендердің ішіндегі белгілер ортақ (общий) белгілерге жатады. Олар әр басқа адамдарға тән болуы мүмкін. Папилляр өрнектердің сәйкестілік маңызын жеке белгілер құрайды. Олар – папилляр белгілер деген мына топтарға бөлінеді:

- папилляр сызықтардың белгілері;
- сызықтар микрорельеф құрылымдарының бөліктері;
- өрнектердің өзге белгілері;

а) папиллярлық өрнек белгілері;

- сызықтардың басталуы (басы) мен аяқталуы (соңы);
- сызықтардың қосылуы мен екі айрылуы;
- көпірше;
- көзше, ілгек;

- фрагмент (үзінді);

- нүкте (ноқат) (1-ден кем, 5 S папилляр сызықтар);

- жіңішке сызықтар;

б) папилляр сызықтардың белгілері:

- сызықтар иілімі (изгиб);
- сызықтардың сынуы не бұрылысы (излом линии);
- сызықтардың жуандалуы немесе жіңішкеленуі;
- сызықтардың үзілуі.

в) микрорельеф белгілері екі топта жіктеледі:

- пороскопиялық, олар пордың түрін, өлшемін және өзара жайғасуын ескереді тер (терлеу) бездері;

- эджеоскопиялық, олар папиллярлық сызықтардың шығыңқы, тереңдену, т.б. түріндегі белгілердің болуын ескереді. которые учитывают признаки

г) өзге белгілер:

- тыртықтар; тыртықтардың болуы – жалпы белгі, ал оның бөліктері – жеке белгілері;

- флексорлық сызықтар, бүрмелер, әжімдер – кең және тар келетін ақ жолақты доға немесе ирек түрінде көрінеді;

Жеке белгілердің сәйкестілік маңызы олардың жиі кездесетінімен анықталады.

Ұсынылатын әдебиеттер: 8,22,25,26,27,28,36,41,44 (3.7 тарауды кара)

3-тақырып. Адам қолының іздері: пайда болу механизмі, табу, анықтау, бекіту және алудың ережелері мен әдістері.

Дәріс -1 сағат

Жоспар:

1. Қол іздерінің пайда болу мезанизмі, олардың сақталу мерзімдері.

2. Қол іздерін табу мен анықтаудың тәсілдері мен әдістері. Оларды қолданудағы бірізділік.

3. Қолдың іздерін бекіту және алу тәсілдері. Қол іздерін сипаттау ережесі.

4. Қолдың іздері бар объектілерді сақтау мен орау ережесі.

Дәріс тезистері

Қолдың іздерін іздеу (қарап-тексеру) барысында объектілерде өзге іздердің жойылып кетпеудің не іздеуге қиындық тудыратын іздердің жойылып кетпеудің (едендегі аяқ киім іздері, тезе жақтауындағы микроталшық, жіптердің, т.б.) алдын алу шараларын ойластырып алған жөн.

Объектілерді ізбен қоса алған кезде, өзіңнің іздеріңді қоса алмауға, тастамауға) не қылмыскердің іздерін өшіріп тастамауды қадағалау керек.

Температураның күрт өзгеруіне байланысты, оның қолдың ізі бар заттарға әсер етпеуін қаперге алған дұрыс.

Алдымен іздер зат бетінде көріне бастайды, ал заттарға атмосфералық ылғал, жауын-шашын, қирау, бүліну механизмі, т.б. әсер етуі мүмкін

Қол іздерінің затқа түсуіне қарай, көлемді және түске боялған немесе түссіз, әрең көрінетіні не көрінбейтіні болады.

Көлемді (үлкен) іздер (объемные следы) пластикалық заттың бетіне қолдың (май, сыр, жанған шырағдан, суықтан қатқан зат беттеріне, т.б.) тиюінің нәтижесінде пайда болады.

Тысқы беттердегі іздер (поверхностные следы) қатты заттардың беттерінде қалып қоюынан немесе сол беттерде іздердің құралуынан пайда болады. Заттың бетінде қалып қоятын із (след отслоения) ізтасымалдаушы (следоноситель) бөліктерінің қол бүртіктерінде жабысып қалуынан, ал қабаттай жабысу (след наслоения) қолдың бүртіктерінен белгілі бір ізқабылдағыш (следовоспринимающий) беттерге түсуінен құралады. Тысқы беттердегі іздер - түссіз әрі түске боялған, әрең көрінетін не көрінбейтін болып келеді.

Қол іздерін анықтаудың тәсілдері.

Оптикалық (визуалдық) тәсіл – көлемді, боялған немесе әрең көрінетін іздерге арналған.

Физикалық тәсіл – ізқабылдағыш бүртіктерінде (следовоспринимающей поверхности) немесе анықтау үшін қабылданған материалдың бетінде ізқұрайтын заттардың адгезиондық (жабысқан) немесе адсорбциондық (ендірілген) белгілеріне байланысты негізделеді.

Химиялық тәсіл – арнайы дайындалған ерітінді арқылы (раствор) тері-майлы заттың бөлшектеріне (элементтерімен) химиялық әсер етуге негізделеді.

Оқиға болған жерден табылған іздер оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасында сипаттау, фототографиялау, затқа бекіту не көшіру арқылы бекітіледі. ОБЖҚХ-нда іздерді сипаттағанда, іздерді анықтау үшін мамандар қолданатын: із қалған зат, оның орны, сипаты (ерекше белгілері), заттың түсі, іздерді анықтау тәсілдері, олардың көріністері, саны, түрі (нысаны), көлемі, заттағы орны және өзара біріккен орны, әдістер мен құралдар көрсетілуі керек.

ОБЖҚТ хаттамасының үзіндісі: «№ 3 пәтерге кіре беріс есіктің бетінде (ағаш есік, беті қою-сұр түспен лакталған) баспалдақты алаңша жағынан

алғанда жоғары сол жақ бұрыш пен шетінен алғанда 37 см. аралықта ақшыл-сұр түсті дактилоскопиялық ұнтақпен өңдегенде көлемі 70x92 мм доға түрінде қол алақаны бүртігінің ізі табылды. Іздің негізі есікке қағылған көлденеңді бөрентақтайдың шеткі жағына орналасқан. Із қара дактилопенкаға көшіріліп, ол қолмен жазылған түсінікхат мәтінімен пошта конвертіне салынды: " . . . ".

1. Ізтасымалдағыш зат не оның бөлігі.
2. Арнаулы пленкаға көшіру арқылы.
3. Көшірмесін (слепок) дайындау арқылы.
4. Фотографиялау арқылы.

Ізді алу тәсілін таңдау басты мақсаттан туындауы керек: адамды нақты сәйкестендіре алатындай мейлінше іздің сапалылығын қамтамасыз ету, сондай-ақ ізді дактилотізімдеуден (дактилоучет) тексеру үшін тиімді пайдалану.

Объектілерді орауға (упаковка) қойылатын талаптар:

1. Көлікпен алып жүрердегі іздердің сақталуы.
2. Орауды бұзбай зерттеу объектілерін алмастырудың мүмкінсіздігі. Ол үшін мына –шарттарды-талаптарды сақтау қажет:

- іздер орау материалдарына тимей жатуы керек;
- заттар қозғалмайтынлай етіп оралуы керек;
- орау материалы көлікпен алып жүргенде бұзылмайтындай қажетінше қатты болғаны дұрыс;

- орауда не, қашан, қайда, кім алғаны әрі қай айғақ (факты) бойынша, криминалистің (бар болса куәлердің) және тергеушінің қолы қойылған түсіндірме жазулар болуы тиіс.

Ұсынылатын әдебиеттер: 2, 3, 7, 8, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29,30,31,45,46 (3.7 тарауды қара)

4-тақырып. Тірі адамдар мен мәйіттерді (өліктерді) дактилоскопиялау

Дәріс -1 сағат

Жоспар:

1. Дактилоскопиялық зерттеу жүргізу әдістемесінің жалпы ережелері. Зерттеу пәні, объектісі.

2. Дактилоскопиялық зерттеуге ұсынылған материалдар және қолдың іздерін зерттеудегі шешетін мәселелер.

Дәріс тезистері

Криминалистикалық сараптама – соттық сараптаманың түрі, олар істің заттай дәлелдемелерін және өзге де материалдарын зерттейтін криминалистикалық мәлімет не әдістермен сипаталады. Бұл әрі криминалистік-маман зерттеуіне де қатысты айтылады.

Зерттеу жүргізудің мақсаты мен мазмұнына қарай ерекшелетіні:

- сәйкестендірілу, оның міндеттеріне объектілердің қылмыстық оқиғаға қатысы немесе ұзақ байланыста болғандығы салыстырылатын өзара теңдікті анықтау не жоққа шығару;

- диагностикалық, объектінің қылмыстық оқиғаға қатысының табиғатын, мәнін анықтау мақсатында өтіледі.

Зерттеу әдістемесі - зерттеу барысында объектілерді зерттеу үшін қолданылатын әдістер, тәсілдер мен техникалық құралдардың оңтайлы жүйесі. Зерттеу әдістері былайша бөлінеді:

- ғылым мен қызметтердің әр түрлі саласында қолданылатын жалпығылымилық: бақылау, өлшеу, суреттеу, жоспарлау, сараптама, моделдеу, математикалық және логикалық әдістер (анализ, синтез, индукция, дедукция, салыстыру), т.б.

- жалпығылымилық әдістердің криминалистикалық базасында дайындалатын (техника және қоғамтану) әртүрлі объектілерді криминалистикалық зерттеуде қолданатын техникалық құралдардың міндеттерімен ерекшеліктері ескерілетін арнаулы ғылыми әдістер: физикалық, химиялық, фотографиялық, антропологиялық, т.б.

- криминалистикалық зерттеуде қолданылатын жалпыкриминалистік: криминалистикалық диагностика, криминалистикалық сәйкестендіру, т.б.

Зерттеу әдістері (сараптамалар) – зерттеу барысында мәселені шешу тәсілдерінің (ережелер, операциялар) жиынтығы.

1. Оптикалық аспаптар мен приборлар, сондай-ақ жарықфильтрлері.
2. Іздеу приборлары мен аспаптар.
3. Іздер мен объектілердің өзге де материалдарын табу мен бекітуге арналған құралдар мен материалдар.
4. Фотоаппаратура мен оның қосымша бөлшектері.
5. Дауыс және бейнежазу құралдары.
6. Ақпараттарды өңдеу приборлары — компьютерлер.

Криминалистикалық зерттеу әдістері мынадай негізгі кезеңдерден тұрады:

- алдын ала зерттеу;
- бөлек алып зерттеу (аналитикалық);
- салыстырмалы зерттеу;
- зерттеу нәтижелерін бағалу және қорытынды жасау.

Зерттеудің сатылары (кезеңдері) бір-бірімен өзара тығыз байланысты келеді, әр сатыдағы маманның іс-әрекеті келесі сатыда керек қажетті материалдарды дайындайды.

Қол мен аяқтың папилляр өрнектерінің іздері зерттеуге арнаулы пленкада (дактилоскопиялық – қара не ақ, айқын-анық жабысқыда (липка): ЛТ19, ЛТ38), көлемді іздердің көшірмесі немесе фототаблицадағы фототүсірілім (оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасында, маманның алғашқы қорытындысында) объектінің өзі не оның бөлшегімен бірге ұсынылады.

Тексерілетін адамдар қолдарының папилляр өрнектерінің іздері салыстырмалы материал ретінде дактилоскопиялық карта бланкілерінде немесе жазу қағаздарында (ксерокөшірмелері, фотоөнімдері) ұсынылады.

Дактилоскопиялық зерттеулерді тағайындағанда зерттейтін маманның алдына жиі қойылатыны: із қалдырған қолдың саусақтарын, адамға сәйкестендіру үшін қол (аяқ) іздерінің жарамдылығын айқындау және із қалдырған нақты адамды анықтау болып келеді. Іздерді қай қолмен, қай саусақпен қалдырғанының анықтау үшін бүртіктерде қалған 3—5 саусақтың

іздері керек. Жекеленген іздер бойынша үзілді-кесілді қорытынды шығару мүмкін емес.

Бірінші жағдайда маман ойша немесе сынақ өткізу үшін (зерттеуге алынған затқа ұқсағанды пайдаланып) із қалдыру процесін (үдерісін) өзі жасап көреді, яғни орныққан сипатына қарай іздің түсу механизмін қайта қалыптастырады. Бұл жерде заттың түрін (оның көлемін, түрін, не үшін қажеттігі болғанын, із қалған орынды), істің мән-жайын, із қалдыру механизміне қатыстының бәрін-бәрін есепке алады.

Егер қойылған міндетті шешуде жоғарыда келтірілген мәліметтер жеткіліксіз болған жағдайда іздің өзіне тән өзге де белгілерін пайдаланады.

1. Іздің белгілі бір затқа түсу орны (топографиялық белгілер).

Цилиндрге ұқсаған заттарда сол қолдың іздерінің өрнек негіздері, әдетте, солға бағытталады, оң қолдың іздері – оң жаққа қарай бағытталады. Бас бармақ іздерінің өрнек негіздері өзге саусақтың іздерінің өрнек негіздеріне қарама-қайшы бағыттталып түседі.

2. Саусақ іздерінің түрі мен көлемі.

3. Папилляр өрнектердің құрылымы.

Папилляр сызықтардың бағыттары қолды анықтайтындай нақты белгі бола алмайды. Сонымен бірге өзге саусақтарға да сиректік тән (1 %-дан көп емес). Сондықтан өрнектің құрылымына қарай қай қол із қалдырғанын шамалап қана білуге болатындай.

Ұсынылатын әдебиеттер: 2, 3, 7, 8, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29,30,31,45,46 (3.7 тарауды қара)

7-тақырып. Поро және эджеоскопиялық зерттеу:мәні мен оларды жүргізудің әдістемелік ерекшеліктері

Дәріс -1 сағат

Жоспар:

1. Пороэджеоскопиялық зерттеудің ұғымы.

2. Папилляр сызық бедерлерінің идентификациялық белгілері.

3. Пороэджеоскопиялық зерттеу жүргізу әдістемесінің ерекшеліктері..

Дәріс тезистері

Пороэджеоскопиялық зерттеу дактилоскопиялық зерттеудің бір түрі болып табылады. Алайда оның белгілі бір адамды нақты анықтау мақсатында папилляр сызықтардың макробөлшектерін зерттеумен айналысатын кәдіпкі дактилоскопиялық зерттеуден айырмашылығы, ол (пороэджеоскопиялық зерттеу) папилляр сызықтардың микрорельеф бүртіктерінің ерекшеліктерін қарастырады.

Папилляр сызықтардың микрорельеф бүртіктерінің ерекшеліктері – бұл көзге бірден түсетін түрімен, көлемімен, өзара орнығумен сипатталатын терең, шығыңқы (выступы), томпақ (выпуклости), иірілген (вогнутости) секілді өзіндік белгілер кешенін құрайды. Маман, зерттеу барысында көлімі кіші болғандықтан, үлкейтіп көрсететін (16 30-ға дейін) оптикалық приборлар пайдаланады.

Папилляр сызықтардың микробелгілеріне тері-май бездерінің ұсақ тесіктері мен папилляр сызықтардың конфигурациялары жатады. Папилляр сызықтардың микроскопиялық белгілілері тұрақты болады, терінің бүртіктері бұзылса да папилляр сызықтар секілді тез қалпына келеді. Мұның өзі адамды сәйкестендіру үшін папилляр сызықтардың микрорельеф белгілерін пайдалануға негіз болды.

Пороэджеоскопия өз ішінде зерттеу жүргізудің пороскопия и эджеоскопия деген бөлек-бөлек түрлерге бөлінеді.

Дактилоскопия саласында із арқылы адамды анықтау мақсатында жүргізілетін *терінің ұсақ тесіктерін* (поры) зерттеуді криминалистикада пороскопия, ала сәйкестендіру зерттеуін - пороскопиялық деп атайды. Алғаш рет мұндай зерттеуді жүргізіп, 1911 жылы соның негізін қалаған франциялық криминалист Э. Локар болды.

Дактилоскопия саласында қол ізі арқылы адамды анықтау мақсатындағы папилляр сызықтардың өзіндік ерекшеліктерін зерттеу *криминалистикалық эджеоскопия* деген атау алды. Бұл зерттеуді алғаш 1962 жылы үнді криминалисті С.К. Чаттерджи жасады.

Пороэджеоскопиялық зерттеуге мына жағдайларда жүгінеді:

- із алаңқайы (плошадь) тар болғанда;
- шартты түрде үлкен ізде папилляр өрнектің шағын бөлігі ғана айқын көрініп, ал қалған бөлігі жағынды («мазок») не дақ болғанда.
- із арқылы сәйкестендіру үшін папилляр бедер белгілерінің саны жеткілікті болмаған жағдайда.

Қылмыс жасау барысында қолдың іздері көлемі шағын заттарда (ұстараның жүзінде, сағат шынысында, алқаларда, т.б.) қалуы мүмкін.

Қолдың тер-майлы іздері белгілі бір себептермен зерттеу үшін үнемі қажет бола бермейді. Папилляр сызықтардың ап-айқын, сапалы іздері мынаған байланысты болады:

- із қалыптастыратын заттардың сипаты мен санына. Жекеленген адамдарда жыл мезгілдеріне қарай тері-майлар көп мөлшерде бөлінеді, соның салдарынан папилляр сызықтардың микроқұрылымының элементтері жайылып кетеді;

- қысымның күші пен бағытты. Қолдың басылуының күші мен бағытының ауысуына байланысты папилляр сызықтардың да ауысуы мен өзгеріске ұшырауынан іздегі микроқұрылымдардың элементтері бұзылып, өзгеріске ұшырайды;

- ізқабылдағыштың бүртіктерінің сипаты, өзіне тән белгілері, құрылымы. ізқабылдағыш бүртіктерінің жекеленген түрлері (мәселен, ұсақ релбефті бүртіктер, із түспес бұрынғы майлы зат жұққан бүртіктер), белгілі бір дәрежеде микроқұрылымдар элементтерінің көріну сапасына әсер етеді.

Пороскопия мен эджеоскопияға негізделген сәйкестендіру әдістері жеке өз алдына немесе бірін-бірі толықтырулар арқылы немесе кәдіпкі дактилоскопиялық әдісті қатар қолдану арқылы қолданылады.

Терінің ұсақ тесіктері (поры) тері бездерінің шығатын ағындарының көздері ретінде көрінеді. Дактилоскопияда терінің ұсақ тесіктерінің жоғарғы

кабатын да айтады, олар тері бүртікті қабатында терең май құйғыш тәрізді (воронкообразный) түрінде болады. Олар ізде көрінеді. Терінің ұсақ тесіктерінің көрінуі әр адамда әрқалай болады. Біреулерде терінің ұсақ тесіктері рельефті келеді, айқын көрінетіндіктен, ізде жақсы көрінеді әрі сақталады, ендігі біреулерде рельефі аздау көрінеді, олардың ізде көрінуі жақсы-жайлы жағдайларға байланысты болады.

Адамның тері бүртіктерінің морфологиялық зерттеулері алақан бүртігіндегі тесіктердің жалпы саны 1 см^{-2} -ге 400-500 құрайтынын айғақтайды. Тырнақ фалангасындағы ұсақ тері тесіктері суреттің орталығынан периферияға (шет жаққа дейін) қарай біртіндеп азая береді.

Пороскопиялық сәйкестендіру ұсақ тері тесіктерінің шартты түрде өзгермейтініне және оның жекелігіне байланысты негізделеді.

Ұсақ тесіктердің жекелігі өз кезінде білгілі бір сапа және санмен сипатталатын кешенді белгілермен анықталады:

- ұсақ тері тесіктер санының папилляр сызықтардың әр бөлігіне теңдігі. Ол әр адамда әр түрлі және бір адамның саусағының әр бөлігінде бірдей емес;

- папилляр сызықтар бойындағы ұсақ тері тесіктерінің ара қашықтығы. Олар жиі не олардың диаметрінен үлкендеу болмай, ара-кідік не сирек орналасады;

- ұсақ тері тесіктерінің конфигурациясы (түрі).

Адамның қолы мен аяғында терінің ұсақ тесіктері дөңгеленіп келеді. Бірақ белгілі бір факторларға қарай (ұсақ тері тесіктері тері шетіндегі рельефтері тегіс емес, папилляр сызықтардағы ұсақ тері тесіктерінің орналасуы, т.б.с.с.) олардың бейнелері бұзылады. Сондықтан конфигурацияны сәйкестендірудің белгісі ретінде ұсақ тері тесіктеріне емес, олардың іздеріне қатысты қарау керек. Ұсақ тері тесіктері түріне қарай дөгелек, жартылай доғал, төртбұрыш (тікбұрышты, квадрат, трапеция түрінде, тамшы түрінде және белгілі бір анықталмаған түрде) түрінде болып келеді.

Ұсынылатын әдебиеттер: 7, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22,25,27,31,32,34,39 (3.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтар

2-тақырып. Адамның дене терісіндегі папилляр өректер: жіктелуі, олардың құрылымдарының жалпы (ортақ) және жекелік белгілері. (5 сағат)

Практикалық 1 сағат

Бақылау сұрақтары:

1. Дактокарталарда ұсынылған папилляр өрнектердің типтері мен түрлерін анықтау.

2. Қол саусақтары іздерінің фотосуреттерде үлкейтілгендегі папилляр өрнектердің жалпы (ортақ) және жекелік белгілерін анықтау.

Практикалық тапсырмалар

Білім алушылар дактилоскопиялық картамен, оның негізгі, қажетті реквизиттарымен танысады.

Практикалық сабақ жоспары 2 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары

1. Дактокарталарда ұсынылған папилляр өрнектердің типтері мен түрлерін анықтау.

2. Қол саусақтары іздерінің фотосуреттерде үлкейтілгендегі папилляр өрнектердің жалпы (ортақ) және жекелік белгілерін анықтау.

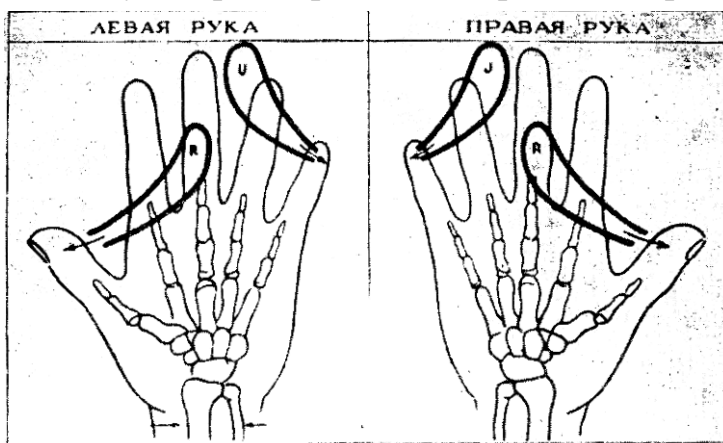
Практикалық тапсырма

Практикалық тапсырманы орындау үшін білім алушы оқытушыдан 3-5 дактилокарт (білім алушылардың әрқайсысына) пен дактилоскопиялық лупалар (үлкейткіш шыны) алулары керек. Одан соң дактилоскопиялық карталарда берілген қол саусақтарының тырнақ фалангасында қалып қойған папилляр өрнектердің типтері мен түрлерін зерттеу басталады. Мұнда папилляр өрнек тұзақтарын анықтау барысында мынаны қаперге алған жөн: тұзақтар аяғының бас бармаққа немесе шынашаққа қарай бағытталуы тұзақтар өрнектерінің радиалды және ульнарлы болып бөлінулеріне негіз болады. Ульнарлы (шынашақты) тұзақ өрнектеріне тұзақ аяғының шынашаққа қарағандары жатады. Оң қол іздерінде шынашақ тұзақтарының аяғы – оңға, сол қолда – солға қарайды. Радиальды тұзақтар өрнектерінде тұзақ шеттері бас бармаққа бағытталады, оң қол іздерінде – солға қарай, сол қолда – оңға қарай бағытталады. Сол қолдың түскен дактилоскопиялық карталардағы тұзақ өрнектерінің іздері кері қарай бағытталады, басқаша айтқанда, радиальды тұзақтар шеттері шынашаққа қарай, ал ульнарлылар – бас бармаққа қарай бағытталады.

Сонымен бірге анықтауда қиындық тудыратын қол саусақтарының іздеріне (жарақаты бар немесе папилляр өрнек аномальды құрылғанына) айрықша көңіл бөлу қажет.

Білім алушылар алған нәтижелерін кесте түрінде дәптерлеріне түсіреді.

Үлгі.

1.И.И. Гришин атындағы.дактокарта				
Оң қол				
1	2	3	4	5
Тұзақ жай ульнарлы	Доғал, Жай, ирек	Тұзақ параллель, тұзақ, радиаль	Тұзақ, Имек, тұзақ, ульнарлы	Бұйраланған, тұзақ домалақ
Сол қол				
6	7	8	9	10
Бұйраланған, жай	Доғал, шатырлы	Тұзақ, жай,	Бұйраланған, жай	Доғал, жай

		ульнарлы		
--	--	----------	--	--

Ұсынылған дактилоскопиялық картадан негізгі және қосымша формулалар шығарады.

3 практикалық сабақ (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Автоматтандырылған дактилоскопиялық ақпараттық іздеу жүйесі – Папилон АДАЖ.

2. АДАЖ Папилонға мәліметтерді енгізу.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар автоматтандырылған дактилоскопиялық ақпараттық іздеу жүйесі АДАЖ – Папилонмен танысады.

Білім алушылар Автоматтандырылған дактилоскопиялық ақпараттық іздеу жүйесі АДАЖ – Папилонмен танысады. Танысқаннан кейін алдын ала және басты (негізгі) көшірім жасап, дактилокарта базасына ендіріп, ендірілген мәліметтерді сақтайды.

4 практикалық сабақ (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Ұсынылған дактилоскопиялық карталарда папилляр өрнектердің типтері мен түрлерін анықтау.

2. Қол саусақты іздерінің папилляр өрнектерінің үлкейтілген фототүсірілімдерде жалпы (ортақ) және жеке белгілі.

Тәжірибелік тапсырмалар:

Білім алушылар танысу даярлығынан кейін АДАЖ - Папилонда сақталған дактилокартадағы мәліметтерді шығарып, кодпен жазады да редакциялайды.

Тәжірибелік сабақтар 5 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Макротүсірілім, масштабты фототүсірілім.

2. Графикалық редакторлар. Фототаблицаны ресімдеу.

3. Папилляр өрнектердің жеке (жекелік) белгілерінің таңбасының Ережелері.

Тәжірибелік тапсырмалар:

Білім алушылар тәжірибелік тапсырмаларды орындаулары үшін оқытушыдан қара түсті магнитті ұнтақ затпен өңделген әрі дактиласкопиялық пленкаға не «Скотч» секілді жабысқақ таспаға (лентаға) көшіріліген қол саусақтары мен тырнақ фалангасының папилляр өрнек іздерін алулары керек. Одан кейін сандық фотоаппарат арқылы фототүсірілім жасайды.

Фотографиялағаннан кейін мынадай фотосуреттер енгізілген фотосурет таблицасын жасау қажет:

1. Қолдың саусағы мен тырнақ фалангасының 1:1 масштабтағы іздің жалпы көрінісі (фотосуретте масштабты криминалистикалық сызғыштың болуы міндетті).

2. Тырнақ фалангасы мен қол саусағы іздерінің үлкейтілген фотосуреті.

3. Тырнақ фалангасы мен қол саусағы іздерінің соңғы негізгі (контрольный) фотосуреті.

Ескерту: үлкейтілген және негізгі соңғы фото сурет бір масштабта болуы керек (шамамен, 4:1)..

Фототаблица жасап болғаннан кейін, тырнақ фалангасы мен қол саусағы іздерінің үлкейтілген фотосуретінде көрсетілуге қажеттісі:

а) орталық, дистальдық, базистік, оң және сол латериальдық аймақтар, папилляр бедерлерінің дельтасы (дельталары);

б) үлкейтілген фототүсірілімдегі папилляр бедерлердің жеке белгілері таңбаларын белгілеу;

Белгілеу барысында оны жүргізудің бірқатар ережелерін сақтау қажет:

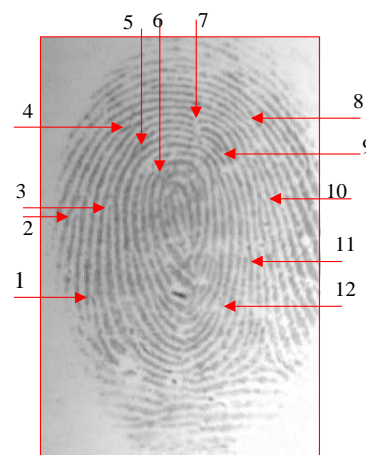
1. Таңбаларды белгілеу олардың басқа да жеке белгілерін жауып қалмайтындай етіп жүргізілуі тиіс.

2. Белгілер тек цифрмен, солдан оңға қарай (яғни «сағат тілі бойынша») және рет-ретімен (яғни 4 цифрынан кейін 10 цифры емес, 5 цифры болуы керек) белгіленеді.

3. Фототүсірілім астында белгі жасалмайды, себебі түсірілімнің астында әдетте түсіндірме жазба жазылады.

Мысалды қараңыз:

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі : 7, 24,25,26,27 (3.7 бөлімді қараңыз)

3-тақырып. Адам қолының іздері: пайда болу механизмі, табудың, анықтаудың, бекіту мен алудың ережелері мен әдістері.

1 практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қол іздерін физикалық әдістермен анықтау.
2. Қол іздерін дактилоскопиялық ұнтақтармен анықтау.

Практикалық тапсырмалар:

Оқытушы алдымен қол іздерін дактилоскопиялық ұнтақтарды қолдану арқылы табу әдісін көрсетеді.

Осыдан кейін білім алушылар объектілерді алады және әртүрлі із қабылдағыш беткейлерде қолдың беткейлік іздері қалдырады. Бұдан кейін, дактилоскопиялық ұнтақтардың көмегі арқылы қол іздерін анықтайды.

Дактилоскопиялық ұнтақтарды қолданудың нәтижелерін жұмыс дәптерлерінде кесте ретінде көрсетеді:

Із тасымалдағыш-объект материалы	Ұнтақ түрлері				Кристаллдық йод	күйелендіру

2 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қол іздерін бекіту әдістері.
2. Қол іздері түскен объектілерді бекіту және алуды процессуалдық ресімдеу.
3. Анықталған қол іздерін сипаттау.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар жұмыс дәптерлерінде оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасында қол іздерін сипаттау бөлігінің фрагментін толтырады.

3 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қол іздерін бекіту әдістері.
2. Қол іздерін алу әдістері.
3. Қол іздері түскен объектілерді буып-түю.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар анықталған қол іздерін қойылатын талаптарға сай бекітеді, алу және буып-түюді жүргізеді.

4 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Анықталған қол іздерін бекіту, алу және буып-түю.
2. Қол іздері бар әртүрлі объектілерді буып-түю. Процессуалдық ресімдеу.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар қол іздері бар объектілерді буып-түйді және өз жұмыс конспектілерінде алынған объектілер бөлігінде оқиға болған жерді қарап-тексеру хаттамасының фрагментін толтырады.

5 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қол іздерін химиялық әдістермен анықтау.

Практикалық тапсырма:

Тапсырманы орындау үшін білім алушылар оқытушыдан объектілерді алады және ацетондағы нингидридтің 2% ерітіндісімен іздерді анықтайды.

6 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қол іздерін химиялық әдістермен анықтау.
2. Цианоакрилаттарды қолдану арқылы қол іздерін анықтау.

Практикалық тапсырма:

Тапсырманы орындау үшін білім алушылар оқытушыдан объектілерді алады және цианоакрилатпен іздерді анықтайды.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
7,8,24,25,26,27,28,29,30,31 (3.7 бөлімді қараңыз)

4-тақырып. Тірі адамдар мен мәйіттерді дактилоскопиялау.

1 практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың ережелері.
2. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың әдістері.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар дактилоскопиялық валиктерді, дактилоскопиялық бояуларды, дактилоскопиялық карталардың бланкілерін алып, екі адамнан топтасып, бір бірін дактилоскопиялауға кіріседі. 2 дактокарта дайындайды.

Дактилоскопиялауды жүргізу кезінде бірқатар ережелерді есте сақтаған жөн:

- шыны немесе металл пластинаға (13×18, 18×24 см) типографиялық бояудың немесе қара түсті гуаштың шамалы мөлшерін жағу қажет;
- бояуды пластинаның бетінде дактилоскопиялық (резінке) валикпен айналдыра отырып, түрде жағып шығу қажет (бояу біркелкі түрде жағылуы керек);
- пластинаның жанына дактокартаны қойып, оны – оң қол, сол қол саусақтарының таңбалары мен бақылаулық таңбалар үшін, үш жерінен бүктеу қажет;
- дактилоскопияланатын адамның қолдарын спиртпен (одеколонмен) сүртіп, сабынмен жуу қажет;
- дактилоскопияланатын адамның саусақтарының фалангаларын пластинаның бетімен домалатып айналдыру арқылы бояуды жағу қажет;
- бояу жағылған саусақ фалангаларын осындай әдіспен дактилокартаның тиісті учаскелеріне, сол қолдың кішкене саусағымен аяқтай отырып, домалатып айналдыру арқылы жағып шығу қажет;
- саусақ таңбаларын дактилокартаға жағу кезінде дактилоскопияланатын адам дактилоскопиялаушы адамның оң жағында болады;
- дактилоскопиялаушы дактилоскопияланатын адамның саусақтарын бас бармағымен және сұқ саусағымен кезек-кезек үстелдің бетіне параллель қалыпта ұстап тұрады;
- бір қолдың төрт саусағының бақылаулық таңбаларын, содан кейін екінші қолдыкін алады;
- бас бармақтардың бақылаулық таңбалары жеке-жеке жүргізіледі;
- егер өрнекте барлық дельталар, папилляраралық сызықтар бояумен бітеліп қалмаған болса, таңбада бос орындар (саңылаулар) мен жағылған сызықтар жоқ болса, онда саусақ ізінің таңбасы қанағаттанарлық болып саналады.

2 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Дактилокарталарды ресімдеу ережелері.

2. Дактилокарталарды процессуалдық ресімдеу.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар дактилоскопиялық карталар бойынша реквизиттерді толтырады.

Дактилокарталардың негізгі реквизиттері ретінде келесілер табылады:

- азаматтың тегі, аты-жөні, әкесінің аты;
- туылған датасы мен жері;
- жынысы;
- дактилоскопияланушының қолтаңбасы;
- дактилокартаның толтырылу датасы мен жері;
- басқалар.

Жаттығуды орындау барысында оқытушы сол жаттығудың дұрыс орындалуын қадағалайды.

3 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Дактилокарталарды ресімдеу ережелері.
2. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың ұйымдастырушылық негіздері.
3. Дактилокарталарды процессуалдық ресімдеу.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар дайындалған дактилоскопиялық карталар бойынша негізгі және қосымша формулаларды толтырады. Келесіде код жасау арқылы автоматтандырылған дактилоскопиялық ақпараттық іздеу жүйесі (Папилон - АДАЖ) базасына енгізуді жүргізеді.

4 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың ұйымдастырушылық негіздері.
2. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың құқықтық негіздері.

Практикалық тапсырма:

Дактилоскопиялық карталарды қолдағы бар автоматтандырылған дактилоскопиялық ақпараттық іздеу жүйесі (Папилон - АДАЖ), «Із-із», «Із-карта», «Карта-карта» базалары бойынша тексеру.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 7,12,15,22,23,32,33 (3.7 бөлімді қараңыз)

5-тақырып. Адам қолдарының іздерін алдын ала зерттеу.

Осы тақырып бойынша практикалық сабақтар процесінде білім алушылар №№1 және 2 (идентификация үшін жарамды-жарамсыздығын анықтау бойынша) зерттеулерді жүргізеді.

1 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Дактилоскопиялық іздер бойынша алдын ала зерттеу жүргізудің мақсаты.

2. Қол іздерін алдын ала зерттеу кезінде шешілетін сұрақтар.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар кодталған қол саусақтары іздерінің таңбалары бар дактилокарталарды алады және оларға өз бетімен дактилоскопияланған адамның жынысы мен жас мөлшерін анықтау міндеті қойылады.

Жынысы мен жас мөлшерін анықтау кезінде білім алушылар бұл мәліметтердің тек алдын ала пайымдау бола алатынын ғана білуі тиіс.

Жас мөлшерін анықтау үшін оқиға болған жерде қол саусағының ізін қалдырған тұлғаның жас мөлшері туралы сұрақты шешуге алдын ала мүмкіндік беретін мағлұматты пайдалану қажет (Қараңыз: «Предварительные криминалистические исследования материальных следов на месте происшествия». – М.; ВНИИ МВД СССР, 1987.):

Ұзындығы 0,5 см кесіндідегі папилляр сызықтар саны

12-13 сызық – балалар (8-12 жас)

10-12 сызық – жасөспірімдер

9-10 сызық – ересек адамдар

6-7 сызық – ересек, өте толық адамдар

Ұзындығы 0,5 см кесінді - өлшеу жүргізу кезінде ізде пайда болған негізгі папилляр сызықтардың негізгі легіне перпендикуляр орналасуы тиіс.

Жынысын анықтау үшін келесідей мағлұматтарды пайдалану қажет (Қараңыз: В.А.Ивашков, Л.И. Слепнева. Методические рекомендации. «Предварительные исследования материальных объектов на месте происшествия». М., 1992г.):

а) сырт жағынан қарағандағы қол буынының ұзындығы:

- 17,4см және одан аз – әйелдерге қатысты болады;

- 17,5 -18,7 – әйелдерге және еркектерге қатысты болады;

- 18,8 және одан көп – еркектерге қатысты болады;

б) алақан жағынан қарағандағы қол буынының ұзындығы:

- 17,4см және одан аз – әйелдерге қатысты болады;

- 17,5-19,6 – әйелдерге және еркектерге қатысты болады;

- 19,7 және одан көп – еркектерге қатысты болады;

в) алақан:

- ұзындығы 10,2 және одан аз, ені 8,0 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;

- ұзындығы 10,3-11,1, ені 8,1-8,7 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;

- ұзындығы 11,2 және одан көп, ені 8,8 және одан көп – еркектерге қатысты болады;

г) бас бармақ:

- ұзындығы 5,1 және одан аз, ені 1,6 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;

- ұзындығы 5,2-5,5, ені 1,7-1,8 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;

- ұзындығы 5,6 және одан көп, ені 1,9 және одан көп – еркектерге қатысты болады;
- д) сұқ саусақ:
 - ұзындығы 6,1 және одан аз, ені 1,4 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;
 - ұзындығы 6,2-7,4, ені 1,5 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;
 - ұзындығы 7,5 және одан көп, ені 1,6 және одан көп – еркектерге қатысты болады;
- е) ортаңғы саусақ:
 - ұзындығы 6,9 және одан аз, ені 1,4 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;
 - ұзындығы 7,0-8,7, ені 1,5 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;
 - ұзындығы 8,9 және одан көп, ені 1,6 және одан көп – еркектерге қатысты болады;
- ж) аты жоқ (безымянный) төртінші саусақ:
 - ұзындығы 6,3 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;
 - ұзындығы 6,4-7,6, ені 1,4-1,5 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;
 - ұзындығы 7,7 және одан көп, ені 1,6 және одан көп – еркектерге қатысты болады;
- з) шынашақ:
 - ұзындығы 5 және одан аз, ені 1,2 және одан аз - әйелдерге қатысты болады;
 - ұзындығы 5,1-6,0, ені 1,3 - әйелдерге және еркектерге қатысты болады;
 - ұзындығы 6,1 және одан көп, ені 1,4 және одан көп – еркектерге қатысты болады.

2 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қармау, басу іздерін сипаттайтын белгілер.
2. Алақан бетінің әртүрлі бөліктеріне тән белгілер.
3. Қол іздерін алдын ала зерттеу кезінде шешілетін сұрақтар.
4. Әртүрлі объектілердегі қол саусақтарының іздері қандай саусақтан және қай қолдан түскендігін анықтау.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар әртүрлі объектілерді (бөтелке, стақан, шыны бөліктері, пластик бөліктері және тағы басқалар) алады. Осы аталған объектілерде білім алушылар қармау, басу іздерін қалдырады, іздерді дактилоскопиялық ұнтақтармен өңдейді. Осыдан кейін өз араларында қол іздері бар объектілерді алмастырады.

Бұдан кейін білім алушылар оларға зерттеу жүргізіп, аталған қол іздері мағлұматтарының қандай саусақтан және қай қолдан түскендігін растайтын белгілерді анықтайды (топографиялық белгілер зерттеледі; іздердің өзара орналасуы, көлемі мен нысаны; папилляр өрнектердің құрылымы). Алынған нәтижелер (қорытындының зерттеу бөлігінің фрагменті) конспектіге жазылады.

Мысалы,

«...Көрінбейтін қол іздерін анықтау мақсатында бөтелкенің беткейі қара түсті ұнтақпен өңделді, өңдеу нәтижесінде қол саусақтарының іздері анықталып, олардың папилляр өрнектері қара түске боялды.

Түбінен 20мм және мойнынан 45мм жерінде орталығында 20x23мм болатын сопақ келген қол саусақ фалангасының тырнақ ізі бар. Ізде тұзақ типті папилляр бүртік айқындалды, тұзақтың аяқтары түп жағына қарай бұрылған және оған перпендикуляр түскен. Ізде орталық, дистальдық, папилляр бүртіктің сол жақ латеральдық аймағы анықталды (2 фото, 1 белгі). Оңға қарай 5 мм және бірінші ізден 15 мм жоғары жеріндегі орта тұсында тік бұрышты 15x26мм көлемді қол саусағының тырнақ фалангасының ізі бар. Ізде тұзақ типті папилляр өрнек айқындалды, тұзақ аяқтары төмен қарай орналасқан. Ізде орталық, дистальдық, папилляр бүртіктің сол жақ латеральдық аймағы анықталды (2 фото, 2 белгі).

Оңға қарай 4 мм және екінші ізден 1 мм төмен жерінде орталығында 16x23мм болатын сопақ келген қол саусақ фалангасының тырнақ ізі бар. Ізде тұзақ типті папилляр өрнек айқындалды, тұзақ аяқтары солға қарай орналасқан. Ізде орталық, дистальдық, папилляр бүртіктің сол жақ латеральдық аймағы анықталды (2 фото, 3 белгі).

Объектідегі іздердің орналасуы, өрнектері, олардың өзара орналасуы, сондай-ақ ізде айқындалған көлемдер осы іздердің сол қолдың аты жоқ (безымянный), ортаңғы және сұқ саусақтарынан түскендігін растайды...».

Жаттығуды орындау барысында оқытушы білім алушыларға іәдістемелік және практикалық көмек көрсетеді.

Жаттығуды орындағаннан кейін оқытушы 2-3 білім алушыны шақырып, олар қол іздерінің қай қолдан және қандай саусақтан түскендігі туралы өздері анықтаған белгілер жөнінде түсіндіреді.

3 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Зерттеуге келіп түскен материалдар және объектілермен танысу.
2. Зерттеуге келіп түскен объектілерді фотоға түсіру.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар қол саусақтарының іздерін алып, зерттеуге келіп түскен материалдар және объектілермен танысады. Зерттелетін объектілерді фотоға түсіруге және фототүсірілімдерді дайындауға кіріседі.

Ұсынылған объектінің жарамдылығын зерттейді.

4 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Зерттеуге келіп түскен материалдармен және объектілермен танысу. Зерттеуге келіп түскен объектілерді фотоға түсіру.
2. Зерттеуге келіп түскен объектілерді фотоға түсіру.
3. Зерттеу нәтижелерін бағалау және тұжырымдар құрастыру.
4. Маман қорытындысын құрастыру және фотокесте ресімдеу.

Практикалық тапсырма:

Зерттеу жүргізу кезінде іздерді алуға қойылатын талаптар:

1. Түссіз тер-май іздерін оларды алдын ала боямастан мүмкіндігінше фотоға түсіру.

2. Бір уақытта пайда болған және бір біріне жақын орналасқан іздер тобын, олардың тұлғаны идентификациялауға барлығы бірдей жарамды бола бермейтіндігіне қарамастан, бүтіндей фотоға түсіреді. Бұл осы іздердің қай қолдан және қандай саусақтан түскендігі туралы объективті пайымдауға мүмкіндік береді.

3. Із бейнелерінің масштабы олардың мақсатына байланысты анықталады.

Зерттеудің осы түрі бойынша келесідей фототүсірілімдерді дайындау қажет:

1. Қол іздері бар ұсынылған объектінің жалпы көрінісі.
2. Іздің жалпы көрінісі.
3. Дактилокартаның жалпы көрінісі.

Аталған фототүсірілімдер егжей-тегжейлі фототүсіру ережелері бойынша – масштабты сызғышпен орындалады.

Ескерту: Қол іздері мен таңбалар, сәйкес келетін жеке белгілерін белгілеу бойынша анық қабылдау үшін көрнекті болуы керек және 4-6 шегіндегі бір масштабқа келтірілуі тиіс.

Білім алушылар әдістемеге сәйкес, қол іздері мен дактилоскопиялық карталар бойынша жеке бөлек және салыстырмалы зерттеудер жүргізеді.

Маман қорытындысын құрастыру кезінде осы қорытындының 3 бөліктен тұратынын есте сақтаған жөн:

Кіріспе бөлігінде жалпы сипаттағы мәліметтер болуы тиіс:

- криминалистикалық бөліністің атауы;
- қорытындының нөмірі мен оның толтырылу уақыты;
- зерттеуді кім жүргізді (тегі, аты-жөні, әкесінің аты,білімі, мамандығы, ғылыми атағы мен шені, атқаратын лауазымы);
- зерттеу жүргізу үшін негіз (қаулы, ұйғарым), қылмыстық істің нөмірі, күдіктінің тегі, аты-жөні, әкесінің аты немесе сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған факт);
- зерттеу жүргізу кезінде кім қатысты;
- криминалистикалық зерттеу түрінің атауы;
- зерттеу жүргізудің тағайындалуына байланысты істің мән-жайлары;
- зерттеу объектілерін табу, бекіту, алу жағдайларына нұсқайтын мәліметтер;
- зерттеу жүргізуге келіп түскен объектілер;
- маманған қойылатын сұрақтар;
- алдындағы зерттеуді кім жүргізді (егер қайталама зерттеу жүргізілетін болса); сол зерттеу бойынша шығарылған тұжырымдар мен қайталама зерттеу жүргізуге негіз болып табылған мотивтер.

Зерттеу бөлігінде келесілер болуы тиіс:

а) іздер бар объектілерді қарап-тексеру нәтижелерінің сипаттау, объектілерді басқа да ұқсас объектілерден айыруға мүмкіндік беретін ерекшеліктерін қолдана отырып қысқаша сипаттау;

б) іздерді алдын ала зерттеу нәтижелерін сипаттау, іздер жөніндегі мәліметтер туралы көрсету: олардың сипаты, саны, түсі, орналасуы, папилляр өрнектердің толықтылығы мен сапасы; іздердің типтік және түрлік қатыстылығы;

в) іздерді анықтау бойынша қолданылған техникалық әдістер мен құралдарды атау;

г) бірнеше іздер бар болған жағдайда, олардың қай қолдан және қандай саусақтан түскендігін көрсету;

д) тұлғаны идентификациялау үшін іздердің қайсысының жарамды немесе жарамсыз екендігін көрсету;

е) іздерді фотоға түсіру жағдайларын көрсету.

Маманның зерттеу жүргізу барысын сипаттауы соңғы логикалық қорытынды тұжырым жасауға келтірілуі, анықталған белгілер туралы бағалау сипатындағы мәліметтер көрсетілуі және зерттеудің синтездеу бөлігіндегі тұжырымдар негізделуі тиіс.

Маман өз тұжырымын нақты фактілерге, ғылыми ережелерге сүйене отырып негіздеуі тиіс.

Үшінші бөлігі қорытынды-тұжырым.

Бұл жерде маманға қойылған сұрақтар бойынша қысқаша жауаптар келтіріледі. Бұл жауаптар қорытындының алдыңғы бөлігінде көрсетілген зерттеу нәтижелерін қайталауы тиіс.

Фотокестені ресімдеу кезінде білім алушылар бірқатар шарттар мен талаптарды сақтауы тиіс.

Фототүсірілімдер бірінші жағдайда заттай дәлелдемелерді (іздерді) бекіту құралы ретінде болады, ал екінші жағдайда – салыстырмалы зерттеу жүргізу нәтижелерін иллюстрациялайды.

Іздердің идентификациялау үшін жарамдылығы туралы маманның қорытындысы түсірілімдердің келесі түрлерімен иллюстрацияланады:

1. Іздер бар объектінің жалпы көрінісін көрсететін фототүсірілім. Түсірілімде іздер, бейненің жалпы сапасына шығын келтірместен, айқын көрінуі тиіс. Түсірілімде іздер нашар көрінсе немесе тіпті байқалмаса, онда олардың орналасқан учаскесін айналдырып шығу керек және қолтаңбада түсіндірме беру қажет. Фототүсірілім егжей-тегжейлі фототүсіру ережелері бойынша масштабтық сызғыштың көмегі арқылы орындалуы қажет.

2. Затта табылған іздердің фототүсірілімі. Өзара байланысты іздер тобын (бір қолдың саусақтарынан түскен), идентификациялау үшін жарамсыз іздермен қоса, бүтіндей фотоға түсіру қажет. Идентификациялау үшін жарамды іздер түсірілімде белгіленуі: айналдырып шығуы немесе тілмен (стрелкамен) көрсетілуі тиіс.

3. Идентификациялау үшін жарамды деп табылған әрбір іздің фототүсірілімдері.

ЕСКЕРТУ: Білімді аралық бақылау (оқу жұмыстарын қорғау) оқытушы 1 және 2-ші оқу зерттеуін тексергеннен кейін, білім алушылардың пайда болған сұрақтарды нақтылау және БОӨЖ барысында дактилоскопиялық зерттеу жүргізу әдістемесінің теориялық сұрақтарын меңгеру дәрежесін анықтау мақсатында жүргізіледі.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 7, 15, 16, 17, 19, 28, 31, 35, 37, 38,39 (3.7 бөлімді қараңыз).

6-тақырып. Дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесі.

Осы тақырып бойынша практикалық сабақтар жүргізу процесінде білім алушылар №№3 және 4 зерттеулерді жүргізеді (оң және теріс нәтижелері бойынша идентификациялық зерттеулер жүргізу).

1 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Зерттеуге келіп түскен материалдармен және объектілермен танысу.
2. Зерттеуге келіп түскен объектілерді фотоға түсіру.
3. Келіп түскен объектілерді зерттеу.

Практикалық тапсырма:

Білім алушылар қол саусақ іздерін алады, зерттеуге келіп түскен материалдармен және объектілермен танысады. Зерттелетін объектілерді фотоға түсіреді және фототүсірілімдер дайындайды.

Зерттеу жүргізу процесінде іздерді алу бойынша қойылатын талаптар.

1. Түссіз тер-май іздерін оларды алдын ала боямастан, мүмкіндігінше фотоға түсіру.

2. Бір уақытта пайда болған және бір біріне жақын орналасқан іздер тобын, олардың тұлғаны идентификациялауға барлығы бірдей жарамды бола бермейтіндігіне қарамастан, бүтіндей фотоға түсіреді. Бұл осы іздердің қай қолдан және қандай саусақтан түскендігі туралы объективті пайымдауға мүмкіндік береді.

3. Із бейнелерінің масштабы олардың мақсатына байланысты анықталады.

Зерттеудің осы түрі бойынша келесідей фототүсірілімдерді дайындау қажет:

1. Қол іздері бар ұсынылған объектінің жалпы көрінісі.
2. Іздің жалпы көрінісі.
3. Дактилокартаның жалпы көрінісі.

Аталған фототүсірілімдер егжей-тегжейлі фототүсіру ережелері бойынша – масштабты сызғышпен орындалады.

Білім алушылар қол саусағының ізін сипаттап жазуға кіріседі:

Мысалы: «...Мөлдір дактопленкаға жарық көзіне әртүрлі бұрыштан және саңылаудан визуальды қарап-тексеру барысында оның із қабылдағыш беткейінде қолдың алақан беткейінің сопақ пішінді 65x30мм ізінің көшірмесі

анықталды. Ізде парарллель папилляр сызықтар, сондай-ақ қоңыр түске боялған флексорлық сызықтардың учаскелері көрінеді. Іздің формасы мен көлемі, онда пайда болған папилляр сызықтары легінің өзара орналасуы мен бағыты, флексорлық сызықтың бар болуы – осы іздің алақанның «Тенар-4» беткейі аймағының учаскесінен қалдырылғандығы туралы тұжырым жасауға мүмкіндік береді (№ 3 фото).

4,5 есе үлкейтетін дактилоскопиялық лупаның көмегімен егжей-тегжейлі зерттеу жүргізу кезінде ізде басталу, аяқталу, бірігу, тарамдану, қысқа сызықтар түріндегі папилляр өрнектердің құрылу детальдары байқалды және олар жиынтығы бойынша папилляр сызықтарының бағыты, олардың құламалығы (крутизна), формасы мен көлемі арқылы осы ізге тән және оны тұлғаны идентификациялау үшін жарамды деп тануға мүмкіндік беретін белгілердің жекелеуші (индивидуализирующий) кешенін құрайды.

Мельников Юрий Васильевичтің атына берілген дактилоскопиялық карта бекітілген үлгідегі стандартты бланкіде қара түсті бояғыш затпен орындалған, онда тиісті бірізділікпен орналасқан екі қолдың он саусағының таңбалары бар және бұл бақылаулық ізтаңбалармен (оттиски) расталады. Оң қолдың ортаңғы саусағының таңбасында доғал типті папилляр өрнектер, ал қалған тоғыз саусақтың таңбасында – ультнарлық тұзақты өрнектер көрінеді. Дактокартаның қарама-қарсы сыртқы бетінде екі қолдың алақандарының ізтаңбалары бар. Таңбалар (отпечатки) мен ізтаңбалар (оттиски) толық, анық түскен және бұл оларды салыстырмалы зерттеу жүргізу үшін жарамды деп тануға негіз борла алады...».

2 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат):

Бақылау сұрақтары:

1. Осы зерттеу бойынша зерттеу нәтижелері мен тұжырымдар құруды бағалау.
2. Маманның қорытындысын құрастыру және фотокесте құру.
3. Бұрынырақта жүргізілген зерттеу нәтижелерін бағалау және тұжырымдар құрастыру.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар маманның қорытындысын құрастырады және оған фотокестені ресімдейді.

Маманның қорытындысын құрастыру кезінде маман қорытындысының 3 бөліктен тұратынын есте сақтаған жөн:

Зерттеудің кіріспе бөлігінде жалпы сипаттағы мәліметтер болуы тиіс:

- криминалистикалық бөліністің атауы;
- қорытындының нөмірі мен оның толтырылу датасы;
- зерттеуді кім жүргізгендігі (тегі, аты-жөні, білімі, мамандығы, ғылыми атағы мен шені, атқаратын лауазымы);
- зерттеу жүргізу үшін негіз (қаулы, ұйғарым, АЕАК, СДТТБТ, күдіктінің тегі, аты-жөні немесе сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған факт);
- зерттеу жүргізу кезінде кім қатысты;
- криминалистикалық зерттеу түрінің атауы;

- криминалистикалық зерттеу жүргізудің тағайындалуына байланысты істің мән-жайлары;
- зерттеу объектілерін табу, бекіту, алу жағдайларына нұсқайтын мәліметтер;
- зерттеу жүргізуге келіп түскен объектілер;
- маманға қойылатын сұрақтар;
- алдындағы зерттеуді кім жүргізді (егер қайталама зерттеу жүргізілетін болса); сол зерттеу бойынша шығарылған тұжырымдар мен қайталама зерттеу жүргізуге негіз болып табылған мотивтер.

Зерттеу бөлігінде келесілер болуы тиіс:

а) іздер бар объектілерді қарап-тексеру нәтижелерінің сипаттау, объектілерді басқа да ұқсас объектілерден айыруға мүмкіндік беретін ерекшеліктерін қолдана отырып қысқаша сипаттау;

б) іздерді алдын ала зерттеу нәтижелерін сипаттау, іздер жөніндегі мәліметтер туралы көрсету: олардың сипаты, саны, түсі, орналасуы, папилляр өрнектердің толықтылығы мен сапасы; іздердің типтік және түрлік қатыстылығы;

в) іздерді анықтау бойынша қолданылған техникалық әдістер мен құралдарды атау;

г) бірнеше іздер бар болған жағдайда, олардың қай қолдан және қандай саусақтан түскендігін көрсету;

д) тұлғаны идентификациялау үшін іздердің қайсысының жарамды немесе жарамсыз екендігін көрсету;

е) іздерді фотоға түсіру жағдайларын көрсету.

Маманның зерттеу жүргізу барысын сипаттауы соңғы логикалық қорытынды тұжырым жасауға келтірілуі, анықталған белгілер туралы бағалау сипатындағы мәліметтер көрсетілуі және зерттеудің синтездеу бөлігіндегі тұжырымдар негізделуі тиіс.

Маман өз тұжырымын нақты фактілерге, ғылыми ережелерге сүйене отырып негіздеуі тиіс.

Үшінші бөлігі қорытынды-тұжырым.

Бұл жерде маманға қойылған сұрақтар бойынша қысқаша жауаптар келтіріледі. Бұл жауаптар қорытындының алдыңғы бөлігінде көрсетілген зерттеу нәтижелерін қайталауы тиіс.

Фотокестені ресімдеу кезінде білім алушылар бірқатар шарттар мен талаптарды сақтауы тиіс.

Фототүсірілімдер бірінші жағдайда заттай дәлелдемелерді (іздерді) бекіту құралы ретінде болады, ал екінші жағдайда – салыстырмалы зерттеу жүргізу нәтижелерін иллюстрациялайды.

Іздердің идентификациялау үшін жарамдылығы туралы маманның қорытындысы түсірілімдердің келесі түрлерімен иллюстрацияланады:

1. Іздер бар объектінің жалпы көрінісін көрсететін фототүсірілім. Түсірілімде іздер, бейненің жалпы сапасына шығын келтірместен, айқын көрінуі тиіс. Түсірілімде іздер нашар көрінсе немесе тіпті байқалмаса, онда

олардың орналасқан учаскесін айналдырып шығу керек және қолтаңбада түсіндірме беру қажет. Фототүсірілім егжей-тегжейлі фототүсіру ережелері бойынша масштабтық сызғыштың көмегі арқылы орындалуы қажет.

2. Затта табылған іздердің фототүсірілімі. Өзара байланысты іздер тобын (бір қолдың саусақтарынан түскен), идентификациялау үшін жарамсыз іздермен қоса, бүтіндей фотоға түсіру қажет. Идентификациялау үшін жарамды іздер түсірілімде белгіленуі: айналдырып шығуы немесе тілмен (стрелкамен) көрсетілуі тиіс.

3. Идентификациялау үшін жарамды деп табылған әрбір іздің фототүсірілімдері.

Егер маман іздердің тексеріліп отырған адамнан қалдырылғаны туралы қорытындыға келетін болса, онда түсірілімнің осы үш түрімен идентификациялық зерттеу бойынша қорытынды да иллюстризацияланады. Фотокестеге қосымша саусақ таңбаларының түсірілімдері мен сәйкес келген адамның дактилокартасы кіргізіледі.

Фотокестеге белгі қою үшін кіргізілген қол және таңба іздерінің фототүсірілімі олардың сәйкес келетін белгілерін көріп-қабылдау тұрғысында анық болуы және 4-6 шегіндегі масштабқа келтірілуі тиіс.

Сәйкес келетін белгілерді белгілеу кезінде іздің фототүсірілімі сол жақта орналасуы, ал дактилокартаның тиісті таңбасы – оң жақта орналасуы қажет.

Сәйкес келетін белгілерді белгілеу іздің барлық бейнесі бойынша ғана емес, оның маман таңдап алған жеке фрагменті бойынша да иллюстризациялануы мүмкін. Мұндай жағдайда іздің алаңы мен түсірілімдегі таңба кішірейтілуі мүмкін.

Зерттелетін өрнектердің фотографиялық түсірілімдер кестеге кіргізіледі, олардағы сәйкес келетін белгілер – папилляр өрнектердің құрылу детальдары – қызыл түсті бояу сызықтармен және көк түсті біркелкі цифрлармен белгіленеді. Бақылаулық фототүсірілімдер де фотокестеге кіргізіледі, ал идентификациялық белгілер оларда белгіленбейді.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 7, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 25, 27 (3.7 бөлімді қараңыз).

ЕСКЕРТУ: Білімді аралық бақылау (оқу жұмыстарын қорғау) оқытушы 2 және 3-ші оқу зерттеуін тексергеннен кейін, білім алушылардың пайда болған сұрақтарды нақтылау және БОӨЖ барысында дактилоскопиялық зерттеу жүргізу әдістемесінің теориялық сұрақтарын меңгеру дәрежесін анықтау мақсатында жүргізіледі.

7-тақырып. «Порозджеоскопиялық зерттеу: мәні және оны жүргізу әдістемесінің ерекшеліктері».

Білім алушылар аталмыш тақырып бойынша практикалық сабақтар кезінде № 5 зерттеуді жасайды.

1 практикалық сабақ (1 сағат)

Бакылау сұрақтары:

1. Пороэджеоскопиялық іздерді зерттеудің әдістері.
2. Пороэджеоскопиялық іздердегі идентификациялық белгілерді анықтау.
3. Папилляр сызықтары микрорельефінің белгілерін анықтау.
4. Пороэджеоскопиялық зерттеуді жүргізу барысында іздер мен олардың иллюстрацияларын фотоға түсірудің ерекшеліктері.
5. Пороэджеоскопиялық зерттеудің түсінігі.
6. Қандай жағдайларда пороэджеоскопиялық зерттеулерге жүгінеді.
7. Пороэджеоскопиялық зерттеуді жүргізу барысында фотокесте құрудың ерекшелігі.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар қол іздері бар объектілер, салыстырмалы үлгілер алады, оларға қарап тексеру жүргізеді, микроскопты қолдану арқылы зерделейді, папилляр сызықтардың жекелеген және жалпы белгілерін анықтайды, фотоға түсіруге, фотосуреттер дайындауға жататын іздердің және салыстырмалы үлгілердің папилляр өрнек аймақтарын анықтайды.

Іздерді фотоға түсіргеннен кейін білім алушылар зерттелетін объектілердің фотосуреттерін дайындайды және оларды қарау және бағалау үшін оқытушыға ұсынады.

2 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат):

Бакылау сұрақтары:

1. Келіп түскен объектілерді дара зерттеу.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар келіп түскен объектілердің дара зерттеуіне кіріседі.

Білім алушылар іздер мен дактилоскопиялық карталардың сипаттамасын жұмыс дәптерлеріне жазып алады.

Мысалы:

«...Жарық көзіне әртүрлі бұрыштан және әлсіз сәуледен шынының сынығын қарап тексеру барысында оның бір бетінде 75 мм ұзындықтағы бетінен 45 мм қашықтықта және 390 мм ұзындықтағы бетінен 25 мм қашықтықта қол саусақ папилляр өрнегінің тері-май ізі табылған; іздің максималды өлшемі 7x4 мм. Ізде кезектес доға түріндегі папилляр сызықтардың бір легі жеткілікті түрде айқын бейнеленген.

Өз жиынтығымен іздің пішіні, өлшемі, папилляр сызықтар легінің бағыты мен құламалығы осы іздің қол саусағы тырнақтық фалангасы папилляр өрнегінің дистальді зонасының жоғарғы бөлігімен қалдырылғанын айғақтайды.

Іздің папилляр өрнегін 4 есе үлкейтетін криминалистикалық лупаның көмегімен зерттеу кезінде, екі тармақтану, екі басталуы және фрагмент түріндегі папилляр өрнектің бес деталі кескінделгені анықталды.

Папилляр өрнектің детальдарының анықталған жиынтығы папилляр өрнек белгілері бойынша тұлғаны теңдестіру үшін жеткілікті жекелеген белгілердің дербестендірілген кешенін құрмайды.

Қол саусақ ізін папилляр сызықтар микрорельефі белгілері бойынша тұлғаны идентификациялау үшін қолдану мүмкіндігі туралы сұрақты шешу үшін ол жасанды жарық көзін пайдалану арқылы әлсіз сәуледе МБС-10 (8-32 есе үлкейтетін) микроскопын қолдану арқылы зерттелді. Нәтижесінде папилляр сызықтардың шеткі периметрі бойымен әртүрлі көлем мен өлшемдегі ұсақ дөңестер, шұңқырлар түріндегі микро белгілер кескінделгені анықталды. Папилляр сызықтар ауданында домалақ, сопақ, дұрыс емес ұшбұрышты, квадрат, ромб тәрізді және басқа пішіндегі боялмаған аумақтар көрінеді.

Зерттеу үрдісі кезінде анықталған микробелгілер папилляр сызықтар мен ұсақ тесіктердің шетінің микрорельефінің кескіні болып табылады.

Папилляр сызықтар микрорельефінің анықталған элементтері шеттері айқын кескінделген, олардың пішіні, өлшемі, орналасуы және өзара орналасуы тұлғаны идентификациялау үшін ізді жарамды деп тануға негіз беретін микробелгілердің дербестелген кешенін құрайды.

Салыстырмалы үлгілер белгіленген үлгідегі бланкте жасалған дактокарталар және жақтарының өлшемі 200x200 мм болатын тікбұрыш пішінді шыны кесегінде жасалған қол саусақ папилляр іздері дистальді зоналарының экспериментальді тері-май баспа-таңбалары түрінде ұсынылған.

Дактилокартада екі қолдың саусақтарының 10 ізі және екі бақылау баспа-таңбасы орындалған. Қол саусақ іздері дактокартада тиісінше ретпен орналасқандығы бақылау баспа-таңбасымен расталынады. Іздер мен баспа-таңбалардың сапасы қанағаттанарлық, олар айқын, толық және салыстырмалы зерттеу үшін жарамды.

Шыны кесегінде он қол саусағының әрқайсысының дистальдік зонасының экспериментальдібаспа-таңбасының бес нұсқасы жасалынған. Баспа-таңбалар тиісті ретпен орналастырылған және нөмірленген.

Баспа-таңбаларды МБС-10 8-32 есе үлкейтетін микроскопты қолдана отырып микроскопиялық зерттеу кезінде олардың ауданы бойынша микробелгілердің: шеті бойынша- әртүрлі көлем мен өлшемдегі ұсақ дөңестер, шұңқырлар түрінде; папилляр сызықтар ауданында- домалақ, сопақ, дұрыс емес ұшбұрышты, квадрат, ромб тәрізді және басқа пішіндегі боялмаған аумақтар түрінде кескінделгені анықталды. Көрсетілген белгілер папилляр сызықтар шетінің және ұсақ тесіктер пішінің конфигурациясының ерекшеліктерін айқындайды.

Кескінделген папилляр сызықтардың микрорельеф белгілері айқын, нық кескінделді және бұл зерттеуге ұсынылған экспериментальді үлгілерді салыстырмалы зерттеу жүргізу үшін жарамды деп тануға негіз береді...».

3 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат):

Бақылау сұрақтары:

1. Келіп түскен объектілерді салыстырмалы зерттеу.
2. Зерттеу нәтижелерін бағалау.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар ұсынылған объектілердің салыстырмалы зерттеуінің барысын жұмыс дәптерлеріне жаза отырып, зерттеуге кіріседі.

Бұған дейінгі ұсынылған объектілердің детальдік зерттеуінің нәтижелерін бағалауды өткізеді. Аталмыш зерттеу бойынша жұмыс дәптерлеріне жаза отырып қорытынды құрастырады.

4 практикалық сабақтың жоспары (1 сағат):

Бақылау сұрақтары:

1. Маманның қорытындысына және фотокестені ресімдеуге қойылатын талаптар.

Практикалық тапсырмалар:

Білім алушылар маманның қорытындысын жасауға және фотокестені ресімдеуге кіріседі. Бұндай жағдайда зерттеу материалдарын ресімдеу фотокестені дайындаудан басталатынын ескерген жөн.

Тепе-теңдік туралы қорытындыны иллюстрациялау мақсатымен фотокестеде іздің және үлгі-іздің екі жұп фотосуретін орналастырады:

- папилляр өрнек құрылымының сәйкес келетін детальдері белгіленген 3-5 есе үлкейтумен дайындалған суреттер;

- өрнектің шағын аумақтары (фрагменттері) қсынылған және папилляр сызық микрорельефі құрылымы детальдерінің салыстыру нәтижелері көрсетілген 16-24 есе үлкейтумен алынған суреттер.

Қалған фотосуреттер қарапайым дактилоскопиялық зерттеуде болатындардай.

Сәйкес келетін белгілер қызыл түсті бояғышпен белгіленеді.

Қорытындылар толық, қысқа болуы, қойылған сұрақтарға жауапты қамтуы тиіс.

ЕСКЕРТУ: Білімді аралық бақылау (оқу жұмыстарын қорғау) оқытушының туындаған сұрақтарды нақтылау және білім алушылардың БОӨЖ барысында дактилоскопиялық зерттеулерді жүргізу әдістемесінің теориялық сұрақтарын игеру дәрежесін айқындау мақсатымен 5-ші оқу зерттеуін тексергеннен кейін жүзеге асырылады.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22,25,27,31,32,34,39 (3.7 бөлімді қараңыз)

Білім алушылардың оқытушының басшылығымен өзіндік жұмысы

1-тақырып. Дактилоскопия: даму тарихы және қалыптасуының негізгі кезеңдері . Дактилоскопияның негізгі ұғымдары және құқық қорғау органдарының жұмысында оны қолдану

БОӨЖ (1 сағат)

Тапсырма

1. Дактилоскопияның ұғымы мен міндеттері.
2. Қол беткейінің және аяқ табанының ұлтанының тері жамылғысының құрылымы, олардың криминалистикалық маңызды қасиеттері.
3. Папилляр өрнектердің идентификациялық бірліктері.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; курстың пәні туралы негізгі ережелерді, тері жамылғысының құрылымын, папилляр өрнектердің қасиеттерін, папилляр өрнектердің титері мен түрлерін, дельталардың түрлері мен құрылымдарын, дактилоскопиялық зерттеуде идентификациялық белгілердің жіктелуін және сипаттау ережелерін білуі тиіс.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,13,24,25,26,27,40 (3.7 бөлімді қараңыз)

2-тақырып. Адамның тері жамылғысының папилляр өрнектері: жіктелуі, олардың құрылымының жалпы және жекелеген белгілері.

БООЖ – 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Дактилоскопияның ұғымы және міндеттері.
2. Қол алақан беткейінің және аяқ табанының ұлтанының тері жамылғысының құрылымы, олардың криминалистикалық маңызды қасиеттері.
3. Папилляр өрнектердің идентификациялық бірліктері.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; іздерді бекіту мен алу туралы негізгі мәліметтерді, тері жамылғысының құрылымын, папилляр өрнектердің қасиеттерін, папилляр өрнектердің титері мен түрлерін, дельталардың түрлері мен құрылымдарын, дактилоскопиялық зерттеуде идентификациялық белгілердің жіктелуін және сипаттау ережелерін білуі тиіс.

БООЖ – 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Папилляр өрнектердің жіктелуі.
2. Доғал папилляр өрнектер.
3. Тұзақты папилляр өрнектер.
4. Өрілмелі папилляр өрнектер.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; дактилоскопиялық зерттеуде идентификациялық белгілердің жіктелуін және сипаттау ережелерін білуі тиіс.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,24,25,26,27 (3.7 бөлімді қараңыз)

3-тақырып. Адам қол іздері: пайда болу механизмі, табу ережелері мен әдістері, анықтау, бекіту және алу

БООЖ – 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Қол іздерінің пайда болу механизмі және сақталу мерзімдері.
 2. Қол іздерін табу және анықтау ережелері мен әдістері және оларды қолданудың реттілігі. Әртүрлі беткейлердегі қол іздерін анықтау ерекшеліктері.
 3. Қол іздерін бекіту мен алудың процессуалдық тәртібі.
- Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.
- Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; қол іздері түрлерін, жіктелуін және табудың, анықтаудың негізгі тәсілдері мен әдістерінің мазмұнын, іздерді бекіту мен алу туралы негізгі мәліметтерді, әртүрлі беткейлердегі қол іздерін анықтау ерекшеліктерін, қол іздерін бекіту мен алудың техникалық және процессуалдық ерекшеліктері, қол іздері бар объектілерді сақтау және буып-түюдің ережелерін білуі тиіс.

БООЖ – 2 (2 сағат)

Тапсырма

1. Қол іздерін бекіту мен алудың техникалық тәсілдері.
 2. Қол іздері бар объектілерді сақтау және буып-түюдің ережелері
- Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; қол іздері түрлерін, жіктелуін және табудың, анықтаудың негізгі тәсілдері мен әдістерінің мазмұнын, іздерді бекіту мен алу туралы негізгі мәліметтерді, әртүрлі беткейлердегі қол іздерін анықтау ерекшеліктерін, қол іздерін бекіту мен алудың техникалық және процессуалдық ерекшеліктері, қол іздері бар объектілерді сақтау және буып-түюдің ережелерін білуі тиіс.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі:
7,8,24,25,26,27,28,29,30,31 (3.7 бөлімді қараңыз)

4-тақырып. Тірі адамдарды және мәйітті дактилоскопиялау (2 сағат)

БООЖ – 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Тірі адамдарды дактилоскопиялау ережелері.
2. Мәйітті дактилоскопиялау ережелері.
3. Дактилокарталарды рәсімдеу әдістері.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Оқытушының басшылығымен жүргізілетін дайындық кезінде білім алушылар келесі анықтамалар мен ұғымдарды білуі тиіс: дактилоскопиялау, мемлекеттік дактилоскопиялық тіркеу, дактилоскопиялық ақпарат, материалдық тасымалдаушы, дактилоскопиялық карта.

Өзіндік дайындық негізінде білім алушылар: тірі адамдарды және мәйітті дактилоскопиялаудың құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік негіздерін; тірі адамдарды дактилоскопиялауға қойылатын талаптарды; бояусыз дактилоскопиялауды өткізу кезінде заманауи техникалық құралдарды қолдану ережелерін, дактилокарталарды рәсімдеу ережелерін білуі тиіс.

БООЖ – 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Тірі адамдарды дактилоскопиялаудың құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік негіздері. Дактилокарталарды рәсімдеу ережелері.

2. Бояусыз дактилоскопиялауды өткізу кезінде заманауи техникалық құралдарды қолдану ережелері.

3. Тері жамылғысының өзгеруінсіз мәйіттерді дактилоскопиялау.

4. Қол саусақтарының зақымдануы кезінде және басқа да ерекше жағдайларда (эпидермистің бұзылуы, эпидермистің болмауы, мумияланған саусақтар) мәйіттерді дактилоскопиялау

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді игеруі; тірі адамдарды дактилоскопиялаудың құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік негіздерін; дактилокарталарды рәсімдеу ережелерін; бояусыз дактилоскопиялауды өткізу кезінде заманауи техникалық құралдарды қолдану ережелерін; тері жамылғысының өзгеруінсіз мәйіттерді дактилоскопиялау ережелерін білуі тиіс.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,12,15,22,23,32,33 (3.7 бөлімді қараңыз)

5-тақырып. Оқиға болған жерде адам қолының іздерін алдын ала зерттеу

БООЖ – 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Оқиға болған жерде адам қол іздерін алдын ала зерттеу мақсаттары мен міндеттері.

2. Іздің қай қолмен және қандай саусақтармен қалдырылған анықтауға мүмкіндік беретін белгілер.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: келесі анықтамалар мен ұғымдарды конспектілеуі тиіс: алдын ала зерттеу, тергеуші, маман, тергеу әрекеті, оқиға болған жерді қарап-тексеру.

БООЖ – 2 (2 сағата)

Тапсырма

Сабақ практикалық сабақ элементтері бар ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушылар: маманның оқиға болған жердегі әрекетінің реттілігін, оқиға болған жерді қарап тексеру және іздерді алдын ала зерттеу барысында маман анықтай алатын мәліметтерді-қылмыскердің ықтимал тұлғасы туралы мәліметтерді анықтауды(ықтимал жынысы, жасы, мамандығы және т.б. анықталады), идентификациялауға іздердің жарамдылығын; із қалдырылған қол мен саусақты анықтауға мүмкіндік беретін белгілерді (топографиялық белгілер,

өлшемі, пішіні, іздердің өзара орналасуы, папилляр өрнектердің құрылымы) білуі тиіс.

Білім алушы практикалық сабақтардың материалдарын қолдана отырып қол саусағы ізінің идентификациялауға жарамдылығы және жарамсыздығы туралы сарапшының қорытындысын шығару арқылы №1 және 2 криминалистикалық зерттеуді аяқтайды.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7, 15, 16, 17, 19, 28, 31, 35, 37, 38,39 (3.7 бөлімді қараңыз)

6-тақырып. Дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесі (2 сағат)

БООЖ – 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Дактилоскопиялық зерттеудің түсінігі, пәні, объектісі және міндеттері.
2. Дактилоскопиялық зерттеуге жіберілетін материалдар және қол іздерін зерттеуде шешілетін сұрақтар.

3. Дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесінің кезеңдері және олардың мазмұны.

4. Қол алақан және аяқ табанын идентификациялық зерттеу ерекшеліктері.

5. Сарапшы қорытындысының құрылымы мен мазмұны.

Сабақ практикалық сабақ элементтері бар ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушы: дактилоскопиялық зерттеудің түсінігі, пәні, объектісі және міндеттерін; дактилоскопиялық зерттеуге жіберілетін материалдар және қол іздерін зерттеуде шешілетін сұрақтарды; дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесінің кезеңдері және олардың мазмұнын; қол алақан және аяқ абанын идентификациялық зерттеу ерекшеліктерін; сарапшы қорытындысының құрылымы мен мазмұны игеруі тиіс.

БООЖ – 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Объектілерді дактилоскопиялық зерттеу сатылары:

а) алдын ала зерттеу;

б) детальдік зерттеу;

в) зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыны құрастыру;

г) зерттеу материалдарын рәсімдеу;

2. Сарапшы қорытындысының құрылымы мен мазмұны.

Сабақ практикалық сабақ элементтері бар ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушы практикалық сабақтардың материалдарын қолдана отырып оң және теріс нәтижемен сарапшының идентификациялық қорытындысын шығару арқылы №3 және 4 криминалистикалық зерттеуді аяқтайды.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7, 9, 10, 11, 16, 17, 25, 26, 27, 28,38,39,40 (3.7 бөлімді қараңыз)

7-тақырып. «Пороэджеоскопиялық зерттеу: мәні и оны өткізу әдістемесінің ерекшеліктері» (2 сағат)

БООЖ -1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Пороэджеоскопиялық зерттеу түсінігі.
2. Адамды идентификациялау үшін поро- және эджеоскопиялық белгілерді қолдану.

3. Пороэджеоскопиялық зерттеуді өткізу әдістемесінің ерекшеліктері.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Оқытушының басшылығымен жүргізілетін дайындық кезінде білім алушылар келесі анықтамалар мен ұғымдарды білуі тиіс: ұсақ тесік, пороскопия, эджеоскопия, пороэджеоскопиялық зерттеу.

Өзіндік дайындық негізінде білім алушылар: пороэджеоскопиялық зерттеу түсінігін; адамды идентификациялау үшін поро- және эджеоскопиялық белгілерді қолдануды; пороэджеоскопиялық зерттеуді өткізу әдістемесінің ерекшеліктерін игеруі тиіс.

БООЖ – 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Пороэджеоскопиялық іздердегі идентификациялық белгілерді анықтау.
2. Папилляр сызықтардың микрорельеф белгілерін анықтау.
3. Пороэджеоскопиялық зерттеуді өткізу кезіндегі іздерді фотоға түсіру және олардың иллюстрациясының ерекшеліктері.

Сабақ практикалық сабақ элементтері бар ұжымдық-топтық кеңес беру түрінде өткізіледі.

Білім алушы практикалық сабақтардың материалдарын қолдана отырып пороэджеоскопиялық зерттеу бойынша сарапшының қорытындысын жасау арқылы №5 криминалистикалық зерттеуді аяқтайды.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22,25,27,31,32,34,39 (3.7 бөлімді қараңыз)

Білім алушылардың өзіндік жұмысы

1-тақырып. Дактилоскопия: даму тарихы және қалыптасуының негізгі кезеңдері. Дактилоскопияның негізгі ұғымдары және құқық қорғау органдарының жұмысында оны қолдану (4 сағат)

Білім алушы өзіндік дайындық барысында зерделеуі тиіс:

1. Дактилоскопияның және дактилоскопиялық зерттеудің қалыптасуы және дамуы.

2. Дактилоскопияның пәне және дактилоскопиялық зерттеумен шешілетін міндеттер.

Конспектілеу:

№ /р	Конспектіленетін қайнар-көз	оқу материалы	Конспект мазмұны
1	Торвальд Ю. «Век криминалистики». М., 1984г.	Электрон. нұсқа	Дактилоскопияның қалыптасуы мен дамуы

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,13,24,25,26,27,40 (3.7 бөлімді қараңыз)

2-тақырып. Адамның тері қабатының папилляр өрнектері: жіктелуі, олардың құрылымының жалпы және жекелеген белгілері (8 сағат)

Білім алушы өзіндік дайындық барысында зерделеуі тиіс:

1 Папилляр өрнектердің идентификациялық белгілері.

2 «Папилон» АДАЖ

Конспектілеу:

№ /р	Конспектіленетін қайнар-көз	оқу материалы	Конспект мазмұны
1	Моисеева, Т.Ф. Комплексное криминалистическое исследование потожировых следов человека: учеб.пособие / Т.Ф. Моисеева. – М.: БЕК, 2000. – 222 с.	Электрон. нұсқа	Дактилоскопиялық зерттеу жүргізу кезінде идентификациялық зерттеу
2			

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,24,25,26,27 (3.7 бөлімді қараңыз)

3-тақырып. Адам қолының іздері: пайда болу механизмі, табу ережелері мен әдістері, анықтау, бекіту және алу (8 сағат)

Бұл тақырыптар бойынша келесі басылымдарды конспектілеу қажет:

1. Қол іздерінің пайда болу механизмі және сақталу мерзімдері.

2. Қол іздерін табу және анықтау ережелері мен әдістері және оларды қолданудың реттілігі. Өртүрлі беткейлердегі қол іздерін анықтау ерекшеліктері.

3. Қол іздерін бекіту мен алудың процессуалдық тәртібі.

4. Қол іздерін бекіту мен алудың техникалық тәртібі.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: 7,8,24,25,26,27,28,29,30,31 (3.7 бөлімді қараңыз)

4-тақырып. Тірі адамдарды және мәйітті дактилоскопиялау (6 сағат)

Білім алушы өзіндік дайындық барысында зерделеуі тиіс:

1. Тірі адамдарды дактилоскопиялау ережелері.

2. Мәйітті дактилоскопиялау ережелері.

3. Дактилокарталарды ресімдеу әдістері.

4. Тері қабатының өзгеруінсіз мәйіттерді дактилоскопиялау.

5. Қол саусақтарының зақымдануы кезінде және басқа да ерекше жағдайларда (эпидермистің бұзылуы, эпидермистің болмауы, мумияланған саусақтар) мәйіттерді дактилоскопиялау.

Өзіндік дайындық кезінде білім алушылар: дактилоскопиялау, мемлекеттік дактилоскопиялық тіркеу, дактилоскопиялық ақпарат, материалдық тасымалдаушы, дактилоскопиялық карта, тірі адамдарды және мәйітті дактилоскопиялаудың құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік негіздерін; тірі адамдарды дактилоскопиялауға қойылатын талаптарды; бояусыз дактилоскопиялауды өткізу кезінде заманауи техникалық құралдарды қолдану ережелерін, дактилокарталарды рәсімдеу ережелерін, білуі тиіс.

Конспектілеу қажет:

№	Конспектіленетін қайнар-көз	оқу материалы	Конспект мазмұны
1	Кисин, М.В. Дактилоскопирование рук трупов при повреждении и разрушении эпидермиса пальцев: учеб.пособие / М.В. Кисин. М.: Высшая школа, 1961. – 76 с.	Электрон. нұсқа	Мәйіттің саусақтарын дактилоскопиялау

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі: (7,12,15,22,23,32,33 3.7 бөлімді қараңыз)

5-тақырып. Оқиға болған жерде адам қолының іздерін алдын ала зерттеу (7 сағат)

Өзіндік дайындық уақытында білім алушылар: осы және бұған дейінгі тақырып бойынша негізгі терминдерді, оқиға болған жерде адам қолының іздерін алдын ала зерттеу мақсаттары мен міндеттерін, іздің қай қолмен және қандай саусақтармен қалдырылғандығын анықтауға мүмкіндік беретін белгілерді білуі тиіс.

Дайындық материалдарын қолдана отырып білім алушылар: маманның оқиға болған жердегі әрекетінің реттілігін, оқиға болған жерді қарап тексеру және іздерді алдын ала зерттеу барысында маман анықтай алатын мәліметтерді-қылмыскердің ықтимал тұлғасы туралы мәліметтерді анықтауды(ықтимал жынысы, жасы, мамандығы және т.б. анықталады), идентификациялауға іздердің жарамдылығын; із қалдырылған қол мен саусақты анықтауға мүмкіндік беретін белгілерді (топографиялық белгілер, өлшемі, пішіні, іздердің өзара орналасуы, папилляр өрнектердің құрылымы) білуі тиіс.

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі:
7,15,16,17,19,28,31,35,37,38,39 (3.7 бөлімді қараңыз)

6-тақырып. Дактилоскопиялық зерттеудің әдістемесі (6 сағат)

Білім алушы өзіндік дайындық барысында зерделеуі тиіс:

1. Объектілерді дактилоскопиялық зерттеу сатылары:
 - а) алдын ала зерттеу;
 - б) детальдік зерттеу;
 - в) зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытындыны құрастыру;
 - г) зерттеу материалдарын рәсімдеу;
2. Сарапшы қорытындысының құрылымы мен мазмұны.

Өзіндік дайындық уақытында білім алушылар келесі анықтамалар мен ұғымдарды білуі тиіс: объектілерді дактилоскопиялық зерттеу сатылары (алдын ала зерттеу; детальдық зерттеу; зерттеу нәтижелерін бағалау және қорытынды құрастыру; зерттеу материалдарын рәсімдеу, теңдіктің бар болуы немесе жоқтығы туралы қорытындыны негіздеу); сарапшының қорытындысын құру ерекшелігі және рәсімдеу ережесі.

Конспектілеу қажет:

№ /р	Конспектіленетін қайнар-көз	оқу материал ы;	Конспект мазмұны
1	Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза: Курс общей теории. М.: Норма, 2006.	Электрон. нұсқа	Объектілерді дактилоскопиялық зерттеу сатылары

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі:
7,9,10,11,16,17,25,26,27,28,38,39,40 (3.7 бөлімді қараңыз)

7-тақырып. Пороэджеоскопиялық зерттеу: мәні және оны өткізу әдістемесінің ерекшеліктері (6 сағат)

Өзіндік дайындық кезінде келесі анықтамалар мен ұғымдарды бекітуі керек: ұсақ тесік, пороскопия, эджеоскопия, адамды идентификациялау үшін поро- және эджеоскопиялық белгілерді қолдану, пороэджеоскопиялық зерттеу әдістемесінің ерекшелігі.

1. Пороэджеоскопиялық іздердегі идентификациялық белгілерді анықтау.
2. Папилляр сызықтардың микрорельеф белгілерін анықтау.
3. Пороэджеоскопиялық зерттеуді өткізу кезіндегі іздерді фотоға түсіру және олардың иллюстрациясының ерекшеліктері.

Конспектілеу қажет:

№ п/р	Конспектіленетін қайнар-көз	Оқу материалы;	Конспект мазмұны
1	«Дактилоскопия и дактилоскопиялық сараптама» Минск 2014 ж.	Электр. нұсқа	Папилляр өрнектің сәтті идентификациялануы үшін негізгі талаптар

Тақырып бойынша ұсынылған әдебиеттер тізімі:
7,9,10,14,15,16,17,19,21,22,25,27,31,32,34,39 (3.7 бөлімді қараңыз)

3.10. Пәнді оқу бойынша әдістемелік ұсынымдар

«Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» оқу пәні қол саусақ іздерінің жедел-криминалистикалық зерттеуінің теориялық-құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік сұрақтарын зерттейді. Бұл оқу пәні дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеулер саласындағы оғарғы кәсіби мамандарды дайындауды қамтамасыз етеді және маман-криминалистер дайындауды қамтамасыз ететін пәндер мен арнайы курстардың жүйесінің құрама бөлігіне кіреді.

«Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» оқу пәнін оқудың мақсаты оқытылушылардың дактилоскопиялық іздерге және әртүрлі материалдық объектілерге зерттеу жүргізу кезінде теориялық білімді, практикалық біліктілік пен дағдыларды алу болып табылады.

Аталмыш оқу пәнін оқыту «Криминалистика» және «Қылмыстық процесс» сияқты оқу пәндерімен үйлесімді байланыста жүзеге асырылуы тиіс.

«Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» оқу пәні 7 тақырыпты қамтиды.

Оқу пәнін зерделеудің міндеттері:

- ұғымы, пән және дактилоскопиялық зерттеумен шешілетін міндеттер туралы; дактилоскопиялық зерттеу объектілерін криминалистикалық зерттеу әдістемесінің негізгі ережелері, сарапшы қорытындысының құрылымы және мазмұны туралы, зерттеу қорытындысын рәсімдеу реті туралы білім алу;

- білім алушыларды жүйелік және салыстырмалы талдау қабілеттіліктерін; өнімді және сын тұрғысынан ойлау нысандарын; өз қызметінде рефлексия қабілеттілігін; маман-криминалист кәсіби қызметі саласында тоқтаусыз өзін-өзі дамытуға қабілеттілігін қалыптастыру және дамыту;

- білім алушыларда тұлғааралық коммуникация қабілеттіліктерін, комиссияндық және кешенді зерттеулер кезінде топта жұмыс жасай білуді қалыптастыру;

- білім алушыларда дактилоскопиялық зерттеулер жүргізу зерттеу дағдыларын қалыптастыру, зерттеу кезінде идентификациялық және өзге де міндеттерді шешу; объектілерді фотоға түсіру; сандық суреттерді өңдеу, әртүрлі техникалық құралдарды қолдану.

«Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» оқу пәнін жүзеге асыру дәріс және практикалық сабақтар жүргізумен, сонымен қоса мотивация, түсіндіру, мәселелі-іздеу, практикалық, көрнекі (демонстрациялық, иллюстрациялық), ауызша (көрсету, талқылау), білімдер мен дағдыларды жүзеге асыру, оған қоса оқытылушының білім деңгейін бақылау секілді әдістер қолданылатын оқытушымен өзіндік жұмыспен қамтамасыз етіледі.

Көрнекті құралдар, мультимедиялық жүйелер, фототехникалық және криминалистикалық құралдар: микроскоп, криминалистикалық лупа, әртүрлі жарықтағы іздерді зерттеу құрылғылары қолданылады.

3.11 Тәжірибелік жұмыстарды, бақылау жұмыстарын және тағы басқаларды орындау бойынша нұсқаулар мен әдістемелік ұсынымдар

Теориялық білімді бекіту, криминалистикалық дактилоскопиялық зерттеудің әдістері мен тәсілдерін қолданудың практикалық іскерлігі мен дағдыларын меңгеру мақсатында практикалық сабақтар жүргізіледі (оқу-әдістемелік аудиториялар мен криминалистикалық зертханаларда).

Практикалық сабақтарды жүргізу кезінде оқытушының қалауы бойынша әртүрлі нысандар қолданыла алады (топтық жаттығулар, есептерді шешу, зерттеу нәтижелерін бағалау /маманның немесе сарапшының қорытындысы/). Бұдан басқа, сабақты өткізудің арнайы нысаны қолданылады – маманның жаттығулық қорытындысын орындау бойынша жеке тапсырмаларды орындау. Сабақты жүргізу барысында білім алушылар зерттеудің әртүрлі әдістерін (визуалды қарап-тексеру, микроскоптық талдау, спектрдің көрінбейтін зонасында зерттеу жүргізу және басқалар) және техникалық құралдарды (лупалар, микроскоптар, жарық фильтрлерінің жиынтығы) қолданады.

Білім алушылар тапсырмаларды орындау кезінде ақпараттық парақшаларды, сарапшылық әдістемені, анықтамалық материалдарды, маманның /сарапшының/ қорытындысының үлгілерін қолданады. Иллюстративтік материалмен (қорытындыға қоса берілетін фотокестемен) бірге дайындалған маманның қорытындысы тексеруге ұсынылады.

Практикалық сабақтарға дайындалу кезінде білім алушылар ұсынылатын әдебиетті оқуы, ал сабақ басталар алдында зертхана бастығынан қажетті техникалық және басқа да құралдарды, өлшегіш приборларды алулары тиіс.

«Дактилоскопия және дактилоскопиялық зерттеу» оқу пәнінің маңызды проблемаларын білу тест жүргізу барысында тестті қолдану арқылы тексеріледі.

Барлық түсініксіз, бәсекелі, проблемалық сұрақтар бойынша білім алушылар кафедра оқытушысынан кеңестер ала алады.

3.12 Өзін өзі бақылауға арналған тест тапсырмалары

1. Дактилоскопия – бұл:

криминалистика саласы

криминалистика бөлімі

криминалистикадан бөлек пән

2. Дактилоскопия келесілерді зерделейді:

аяқ құрылысы

қол құрылысы

адам терісі өрнектерінің құрылысы

барлық жауаптар дұрыс

3. Дактилоскопияның объектісі болып табылады:

адамның қол саусақтары терісінің өрнектері

адам алақандары терісінің өрнектері
адам табаны терісінің өрнектері

4. Дактилоскопияның негізгі міндеттері болып табылады:
тұлғаны теңдестіру (идентификациялау)
криминалистикалық тіркеу
қылмыскерлерді іздестіру
барлық жауаптар дұрыс

5. Қылмыстарды ашу мақсатында қол іздерінің папилляр өрнектерінің қандай қасиеті қолданылады?

іздердегі папилляр өрнектері бейнелерінің күрделі еместігіне қатысты, соңғыларды оқиға орнында табу және бекіту.

адам қолының саусақтарындағы (алақанындағы) папилляр өрнектерінің жекелігіне, өзгермейтіндігіне қатысты

кеңінен таралуы бойынша, яғни барлық адамдарда папилляр өрнектердің болуы

барлық жауаптар дұрыс

6. Папилляр өрнектердің қандай типтері болады?

өрілмелі

ульнарлық

радиалдық

7. Қол саусағының тырнақ фалангасының папилляр өрнегінде дельталардың болмауы осы өрнектің келесідей екендігін растайды

тұзақты

доғал

өрілмелі

8. Қол саусағының тырнақ фалангасының папилляр өрнегінде дельталардың болуы осы өрнектің келесідей екендігін растайды

тұзақты

доғал

өрілмелі

9. Дельталары жоқ папилляр өрнегін қандай типке жатқызуға болады?

өрілмелі өрнек

доғал өрнек

ульнарлы тұзақты өрнек

10. Үш немесе төрт дельталары бар папилляр өрнегін қандай типке жатқызуға болады?

радиалдық тұзақты өрнек

өрілмелі өрнек

ульнарлы тұзақты өрнек

11. Папилляр өрнектің қандай белгілері жеке белгі болып табылады?
папилляр өрнектің басталуы және аяқталуы
папилляр өрнектер легінің ені
детальдардың немесе оның бөліктерінің барлық саны

12. Іздерді сақтаудың мерзімдері келесілерге байланысты:
қалдырылған іздердің майлылығы
ауа-райы жағдайлары
температуралық режим
объектінің із қабылдағыш қасиеті
барлық жауаптар дұрыс

13. Йод буларымен анықталған қол іздерін қалай бекітуге болады?
азот қышқылды күміспен
цианокрилатпен
крахмал ерітіндісімен
сүрлеу арқылы (окапчиванием)

14. Дактилоскопиялық ұнтақтармен жұмыс жасау тәсілдері:
сырғанату
тозаңдатушыны қолдану арқылы (пульверизатор)
магнит жаққышын қолдану арқылы
барлық жауаптар дұрыс

15. Нингидринмен келесі беткейлерді өңдеуге болмайды:
қағаз
картон
лакталған ағаш
фанера

16. Қол іздерін анықтау әдістерінің ішіндегі қайсысы физикалық әдіске жатады:
азот қышқылды күміспен өңдеу
йод буларымен өңдеу
нингидринмен өңдеу

17. Қолдың тер-май іздерін анықтау үшін негізінен азот қышқылды күміс қандай беткейлерде қолданылады?
шыныда, фарфорда, фаянста, кафельде, мраморда
қағазда, картонда, фанерада, боялмаған жонылған ағашта
полиэтиленде, целлофанда, пластмассада, оргшыныда

18. Оқиға орнында табылған қол іздерінің фототүсірілімі келесілер үшін қолданылады:

криминалистикалық зерттеу
иллюстрация ретінде
іздердің пайда болуының мән-жайларын талдау
барлық жауаптар дұрыс

19. Іздер қандай жағдайларда тасымалдағыш заттармен қоса алынады?
кіші габаритті заттар және олардың беткейінде көптеген іздер бар, сол іздермен, жәбірленушілерді есептемегенде, жарамдылығын анықтауға көптеген уақыттың жұмсалыуымен байланысты

іздерді алу - белгілердің жоғалуына және олардың идентификациялық маңызының жойылуна әкеп соқтыруы мүмкін

дәтүрлі дактилоскопиялау үшін іздер аз ақпаратты және пороскопиялық немесе эджеоскопиялық зерттеулер жүргізу пайымдалады

іздің көшірмесін дайындау мүмкіндігі жоқ
барлық жауаптар дұрыс

20. Зерттеу объектілерін бүлдірусіз сақтау және алмастырып қоймау үшін қандай шарттарды сақтау қажет?

іздер буып-түю материалдарымен жанаспауы тиіс
заттар қозғалмайтындай болып буып-түйілуі

буып-түю материалы мүмкіндігінше берік болуы қажет және тасымалдау кезінде бұзылмауы тиіс

бума мөрленіп, онда түсіндірме жазбахаттары болып, онда не, қашан қайда, қандай факт бойынша және кім алғандығы көрсетіліп, куәгерлер мен тергеушінің қолдары қойылады.

Барлық жауаптар дұрыс.

21. Дактилоскопиялау – бұл:

тырнақ фалангалары мен қолдың алақан беткейінің папилляр сызықтарынан пайда болатын тері өрнектерінің таңбаларын алу

материалдық тасымалдағыштардағы тырнақ фалангалары мен қолдың алақан беткейінің папилляр сызықтарынан пайда болатын тері өрнектерінің таңбаларын алу

қол саусақтарының тырнақ фалангаларындағы папилляр сызықтарынан пайда болатын тері өрнектерінің таңбаларын алу

материалдық тасымалдағыштардағы қолдың алақан беткейінің папилляр сызықтарынан пайда болатын тері өрнектерінің таңбаларын алу

22. Тірі адамдарға дактилоскопиялау жүргізу кезінде қол саусақтарын дактилоскопиялау келесіден басталады:

оң қолдың бармақ саусағынан
сол қолдың бармақ саусағынан
оң қолдың шынашақ саусағынан

сол қолдың шынашақ саусағынан
бірізділігі маңызды емес

23. Тірі адамдарға дактилоскопиялау жүргізу кезінде қол саусақтарын дактилоскопиялау келесідей аяқталады:

оң қолдың бармақ саусағымен
сол қолдың бармақ саусағымен
оң қолдың шынашақ саусағымен
сол қолдың шынашақ саусағымен
бірізділігі маңызды емес

24. Эпидермис болмаған кезде мәйіттің саусақтарын өңдеу үшін дактилоскопиялау жүргізу алдында келесі қолданылады:

техникалық май және сүйек майы
сабынды су
антиформин ерітіндісі
барлық жауаптар дұрыс

25. Мәйіттің мумифицияланған саусақтарын өңдеу үшін дактилоскопиялау жүргізу алдында келесі қолданылады:

техникалық май және сүйек майы
жылы су
антиформин ерітіндісі
барлық жауаптар дұрыс

26. Оқиға болған жердегі іздерді алдын ала зерттеу кезінде қандай сұрақтарды міндетті түрде шешу қажет?

тұлғаны идентификациялау үшін қол іздерінің жарамдылығын анықтау
қылмыскердің жасы
мамандығы
бойы

27. Із қалдырған қол мен саусақтың топографиялық белгілеріне келесілер жатады:

іздердің көлемі, формасы мен өзара орналасуы, папилляр сызықтардың құрылымы

іздердің тек қана көлемдері мен формасы

тек қана папилляр сызықтарының құрылымы, іздердің көлемдері мен формасы

тек қана өзара орналасуы, іздердің көлемдері мен формасы

28. Қандай сұрақты идентификациялық деп санауға болмайды?

Із тұлғаны идентификациялауға жарамды ма?

Із нақты тұлғадан қалдырылған ба?

әртүрлі жерлерде немесе әртүрлі қылмыстық істер бойынша табылған іздерді бір адам қалдырған ба?

29. Салыстырмалы таңбалар мен ізтаңбалардың қандай қасиеттері бар?

толықтылық

анықтық

барлық сұрақтар дұрыс

30. Порэджеоскопиялық зерттеулер қандай жағдайларда жүргізіледі?

папилляр өрнектердің орталығы көрсетілмеген

белгілер санының жеткіліксіздігі кезінде

із – жағынды (мазок), дақ түрінде болады

Білімді бағалау критерийі:

Білім алушының білімін бағалау барлық семестр ішінде пайыздық мазмұнда өлшенетін ағымдық, рейтингтік және қорытынды түрдегі бақылау арқылы жүргізіледі.

Ағымдағы бақылау - өткен тақырыптар мен сұрақтар бойынша білім алушының білімін тексеру, семинар сабақтары және БОӨЖ түрінде ауызша және тесттік сұрау, БӨЖ және БОӨЖ орындаған тапсырмаларын бағалау түрінде жүргізіледі.

Рейтингтік бақылау - коллоквиум және тесттік сұрақтар арқылы өткен тақырыптар мен бағдарлама тараулары бойынша білім алушылардың білімін тексеру.

Рейтингтік бақылауға ағымдағы бақылаудың барлық нысаны бойынша барлық тапсырмаларды орындаған және оң баға алған білім алушылар жіберіледі.

Семестрлік рейтинг ағымдағы және рейтингтік бақылаулар бойынша анықталады және ең көбі 60% құрайды.

Семестр ішінде екі аттестация өткізіледі.

Пән бойынша қорытынды бақылау (емтихан) ауызша нысанда жүргізіледі (билеттер бойынша). Білім алушы емтихан бойынша ең көбі 40% ғана ала алады.

Пән бойынша қорытынды баға семестрлік рейтинг баллдарының және білім алушының емтиханда алған баллдарының сомасы бойынша қойылады.

Білім алушылардың білімі, іскерлігі және дағдылары келесідей жүйеде бағаланады:

Әріптік жүйе бойынша бағалау	Баллдардың сандық эквиваленті	Пайыздық мазмұны	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалау
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	

C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық
C-	1,67	60-64	
D-	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	
F	0	0-49	Қанағаттанарлықсыз

3.13. Пән бойынша емтихан сұрақтары:

1. Дактилоскопия түсінігі. Оны құқық қорғау органдарының жұмысында қолдану.
2. Дактилоскопияның міндеттері.
3. Адамның қол (аяқ) іздерін зерттеу процесінде анықтау мүмкін болатын тергеп-тексеріліп отырған оқиғаның мән-жайлары туралы ақпарат
4. Терінің құрылысы туралы жалпы мәліметтер. Тері қабаты рельефінің негізгі элементтері.
5. Тері қабатының папилляр сызықтарының қасиеттері.
6. Қол саусақтары тырнақ фалангаларының папилляр өрнектерінің құрылысы.
7. Қол саусақтарының негізгі және ортаңғы фалангаларының папилляр өрнектерінің құрылысы.
8. Қол алақанының папилляр өрнектерінің құрылысы.
9. Аяқ өкшесінің папилляр өрнектерінің құрылысы.
10. Дельталардың құрылысы мен түрлері.
11. Қолдың беткейлік (поверхностных) іздерінің сипаттамасы.
12. Қолдың көлемді іздерінің сипаттамасы.
13. Қол іздерінің сақталу мерзімдеріне әсер ететін факторлар.
14. Папилляр өрнектердің жіктелуі.
15. Папилляр өрнектің құрылысының жалпы белгілері.
16. Папилляр өрнектің құрылысының жеке белгілері.
17. Жалпы және жеке белгілердің идентификациялық маңызы.
18. Оқиға орнындағы қол іздерін алдын ала зерттеудің мақсаттары мен міндеттері.
19. Іздердің топографиялық белгілері, өзара орналасуы, формасы, көлемі бойынша іздің қай қолдан, қандай саусақтан қалдырылғандығын анықтау ережесі.
20. Қол, жалаң аяқ іздері бойынша адамның жынысы мен жас мөлшерін анықтау.
21. Папилляр өрнектерінің құрылысы бойынша қай қолдан, қандай саусақтан қалдырылғандығын анықтау ережесі.
22. Қол іздерін анықтаудың оптикалық әдістері.
23. Қол іздерін анықтаудың физикалық әдістері. Қол іздерін ұнтақтармен анықтау.
24. Қол іздерін анықтаудың химиялық әдістері.
25. Қол іздерін нингидринмен анықтау әдістері.
26. Қол іздерін цианоакрилат буларымен анықтау әдістері.
27. Қол іздерін DFO әдісімен анықтау.

28. Қол іздерін азот қышқылды күміспен анықтау.
29. Қол іздерін йод буларымен анықтау.
30. Шыныдағы қол іздерін анықтау.
31. Пластмассадағы қол іздерін анықтау.
32. Қағаздағы және картондағы қол іздерін анықтау.
33. Ағаш беткейлердегі қол іздерін анықтау.
34. Өртүрлі металл беткейлердегі қол іздерін анықтау.
35. Қанмен боялған іздерді анықтау.
36. Салқындатылған және мұздалған беткейлердегі қол іздерін анықтау.
37. Оқиға болған жерде қол іздерін іздеудің жалпы ережелері.
38. Тірі ададар мен мәйіттерді дактилоскопиялаудың ережелері.
39. Қол іздерін бекітудің әдістері.
40. Қол іздерін бекіту үшін қолданылатын фотграфиялық техника мен фотоматериалдар.
41. Қол іздерін алудың әдістері.
42. ОБЖҚТ кезінде алынған қол іздері бар объектілерді буып-түю ережелері.
43. Дактилоскопиялық зерттеудің түсінігі. Дактилоскопиялық зерттеудің сатылары.
44. Дактилоскопиялық зерттеу шешетін сұрақтар.
45. Дактилоскопиялық зерттеу жүргізу үшін ұсынылатын объектілер.
46. Дактилоскопиялық зерттеу жүргізу үшін келіп түскен материалдарға қойылатын талаптар.
47. Алдын ала зерттеудің - дактилоскопиялық зерттеудің бірінші сатысының мазмұны.
48. Дактилоскопиялық зерттеу жүргізу кезінде алдын ала зерттеу сатысында шешілетін сұрақтар.
49. Дактилоскопиялық зерттеудің кезеңдері мен детальдық зерттеу сатылары. Бөлек зерттеу.
50. Дактилоскопиялық зерттеудің кезеңдері мен детальдық зерттеу сатылары. Салыстырмалы зерттеу.
51. Зерттеу нәтижелерін бағалау және тұжырымды негіздеу.
52. Дактилоскопиялық зерттеу тұжырымдарының жіктелуі.
53. Зерттеу материалдарын ресімдеу ережелері.
54. Маман қорытындысының мазмұны мен құрылымы.
55. Пороскопиялық зерттеудің идентификациялық белгілері.
56. Эджеоскопиялық зерттеудің идентификациялық белгілері.
57. Пороскопиялық зерттеу жүргізу әдістерінің ерекшеліктері.
58. Эджеоскопиялық зерттеу жүргізу әдістерінің ерекшеліктері.

3.14. Құрастырғандар: А. Г. Еленюк, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының профессоры, заң ғылымдарының кандидаты, Қылмыстарды ашу және тергеуді техника-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының аға оқытушысы полиция майоры А.Ж. Жүнүсова.